

זית"א דכ"א

פסיקת האר"י ז"ל והשו"ע

זיע"א

לכבוד הילולת האר"י ז"ל

ה' באב התשפ"א

ארץ ישראל

ד' אב התשפ"א

להקים שכונת מעפרא

לעילוי גר"ן
של א"מ
מליחא ארנסטין בת שרה ע"ה

כל הזכויות שמורות להמחבר

א'ברהם זית'ון

0525476384

כללי הפוסקים בין התלמוד לזוהר

🌀 מקור כללי הפוסקים נגד הזוהר בשו"ת הרדב"ז

א. כלל גדול ביד הרדב"ז: בכל דבר שנכתב בגמרא או באחד מן הפוסקים או בעלי הלכה, אפילו שיהיה הפך ממה שכתוב בספרי הקבלה, אני מודה בו ולא אחוש למה שכתוב באחד מאותם הספרים. עכ"ל. [ח"ד סימן פ' (אלף קנא)]

☛ פירוש כלל זה: הולך לפי הגמרא או הפוסקים נגד ספרי קבלה, כשהדין מפורש בש"ס ופוסקים, ואין מחלוקת בש"ס או מחלוקת בין הפוסקים.

☛ להרדב"ז, גמרא בלי מחלוקת משמע דהלכתא היא [ח"ד אלך ק"פ]

ב. בכל מקום שתמצא ספרי הקבלה (כולל הזוהר כמובא בראש השאלה עיין שם) חולקים על פסק הגמרא, הלך אחר הגמרא והפוסקים עכ"ל. [ח"ד ס' קי"א (לו)]

ג. בכל מקום שאינו חולק, כגון בני האי גוונא, שלא נזכר בגמרא ובפוסקים, אני ראיתי לסמוך על דברי הקבלה. עכ"ל. [שם]

ד. במחלוקת בין הפוסקים, דברי קבלה יכריחו. עכ"ל. [ח"ד אלף פ"ב]

ה. לשון הרדב"ז התמוה: אל תאשימני ותחשדני שאני פוסק הלכות ומורה הוראה על דרך הקבלה, אלא אני מחזיק את האמת בדרך האמת. עכ"ל. [ח"ד אלף ק"פ]

☛ הדיבור הזה מראה לנו כמה גדולי הדור חשדו, עוד מלפני מאורעות שנת תכ"ו באיזמיר, לפסוק ע"פ הקבלה, ולחדש דינים והנהגות שאין להם מקור בקבלה [כאן: המסורת]

דעת מרן הב"י בענין כלל זה [ש"ס זוהר]

דברי מרן בשו"ת בית יוסף בשם דודו רבי יצחק ס' א' בענין יבום וחליצה, מה קודם:

"שאחר שהיא מחלוקת בין התנאים והאמוראים והפוסקים, אם מצות יבום קודם למצות חליצה, ולא איפסיקא הלכתא כאחד מהם, וראינו חכמי הקבלה שסברתם שמצות יבום קודם למצות חליצה אם כן, ראוי לפסוק הלכה כהם. והשכל גוזר כן שאם חכמי הקבלה פסקו הלכה הפך פסק התלמוד, יפסוק הדין כתלמוד ערוך שבידנו. אבל אחר שלא נפסקה הלכה בתלמוד וגם כל הפוסקים לא פסקו הלכה כמי, אלא איש לדרכו פנו, ויש הכרעה בקבלה כאחד מהם, ההכרעה היא לחכמי הקבלה, וכן מקובלני מרבתי. וראיה, שהרי בחול המועד יש מחלוקת אם נניח תפילין אם לא, ולא אפסיקא הלכה כמי, ואמר שמצאו חכמי ספרד מאמר במדרש זוהר וכו' עכ"ל. ע"ש המשך לשון מרן בענין תפילין בחול המועד, שקבלו בספרד את דברי הזוהר, ועזבו מנהג הרא"ש.

נמצאנו למדים כמה עיקרים מאוד חשובים והם:

א. שהכלל להכריע כתלמוד במחלוקת בין תלמוד לקבלה, מבוסס על סברא [השכל גוזר כן], ולא על מסורת.

ב. הכלל האחרון (הקבלה מכריעה במחלוקת הפוסקים) היא מסורת שקיבל מרן מרבתי [ז"כ מקובלני מרבתי], לעומת הכלל הראשון, שהתלמוד מכריע במחלוקת עם הקבלה; המבוסס ע"פ סברא.

ג. ואף מה שקבעו האחרונים בלשון מרן הב"י בכלל הזה (כשיש מחלוקת בתלמוד, או כשהדין ערוך בתלמוד, והזוהר חולק, הולכים כתלמוד) אינו מדויק, אחרי שהביאו רק חלק מדברי מרן הב"י ולא בשלמותם.

ו"ל הב"י ס' כ"ה אות ה', בענין ברכת התפילין, אם מברכים ב' ברכות, או אחת בלבד:

"ואיני יודע למה תמה על זה יותר מכמה דינים שמצינו שכתב רבי שמעון בן יוחאי בספר הזוהר היפך ממסקנא דתלמודא, ואין הפוסקים כותבים אלא מסקנא דתלמודא וטעמא, משום דאפילו אם היו יודעים דברי רבי שמעון בן יוחאי, לא הוּו חיישי להו במקום דפליג אתלמודא דיין. והמפרשים דלעולם צריך לברך שתיים משמע להו דבהדיא קאמר תלמודא הכי, ולפיכך פסקו כן. כל שכן שבימי הפוסקים עדיין לא נגלה ספר המאור הקדוש בעולם. ועוד שאין המאמר ההוא מכריע שלא לברך אלא ברכה אחת, דהא אפשר דאיהו נמי סבר דמברך שתיים ומה שכתב אף הכא ברכה אחת וכיו"ל הב"י."

- הפוסקים כותבים אלא מסקנא דתלמודא כי אינם חשים לזוהר במקום שהדין ערוך בתלמוד.
- הפוסקים שכתבו לברך ב' ברכות, פסקו ע"פ סברתם שכן דעת התלמוד ["והמפרשים דלעולם צריך לברך שתיים משמע להו דבהדיא קאמר תלמודא הכי, ולפיכך פסקו כן"], הרי, שאם פסקו ע"פ משמעות התלמוד, סימן שאינו דין ערוך.
- ספר הזוהר לא היה נגלה להם, מ"מ, אם כן היה נגלה להם, לא היו חוששים לדברי הזוהר במקום שהדין ברור בתלמוד.
- אמנם, מה לב"י להוסיף לשון זה? ["כל שכן שבימי הפוסקים עדיין לא נגלה ספר המאור הקדוש בעולם"] משמע מדבריו כי אפשר שהיו פוסקים כפי הזוהר אם היה נגלה להם. הרי, שאין דין תלמוד כאן ערוך וברור, ובמקרה זה, היה אפשר לפסוק כזוהר [כשיש מחלוקת בתלמוד או הדין לא ערוך]
- אפשר להבין את הזוהר בצורה אחרת, והמאמר הזה אינו מכריע ["דהא אפשר דאיהו נמי סבר דמברך שתיים"]

מכל האמור בלשון הב"י, מבואר שהכלל הזה לבד אינו מספיק, כי אם כן, מרן לא היה צריך להוסיף עוד ב' טענות [שהפוסקים הראשונים לא ראו את ספר הזוהר ושאפשר להבין מאמר הזה באופן אחר]. הרי מלשון הב"י, ברור שהיה אפשר לחלוק על התלמוד ע"פ הזוהר במקום שיש מחלוקת או לא דין ברור בתלמוד. ועוד, ברור עד כמה הב"י חש לדברי הזוהר, ומשתדל להתאים דברי הזוהר לאותם פוסקים שפסקו לברך ב' ברכות. ועוד, משמע מדברי הב"י, שאינו עוסק בסוגייה זאת אלא לטעם אותם פוסקים שחייבו לברך ב' ברכות. ועוד, הב"י מביא בהמשך דברי מהר"י אבן חביב, ששמע חילוקי דעות המקובלים במאמר הזוהר הזה, ובכל זאת מהר"י חביב המשיך לברך ב' ברכות כמנהגו. הרי, שאם מהר"י אבן חביב היה הולך כדברי צד המקובלים המפרשים את הזוהר לברך רק ברכה אחת, הוא בעצמו היה שונה את מנהגו לברך ברכה אחת בלבד כדעת אותם מקובלים. ומכל האמור, הוא בעצמו בשלחן ערוך, פוסק לברך רק ברכה א'!

א. כשאין הדין ערוך ומבואר בתלמוד, הזוהר מכריע, אף נגד כל הפוסקים.

- ב"י או"ח ס' נ"ט אות ג':

"נראה לעניות דעתי (דברי מרן) שמאחר שאין דבר זה [אמירת קדושה ד'ובא לציון' ביחיד] מפורש בתלמוד, יש לנו לתפוס כדברי הזוהר, וכמו שכתבתי ס' ל"א בדין הנחת תפילין בחול המועד". עכ"ל מרן הב"י.

- ב"י או"ח ס' ל"א:

ועכשיו נהגו כל בני ספרד שלא להניחם בחול המועד. ושמעתי שמקודם היו מניחים אותם בחול המועד כדברי הרא"ש ואחר כן מצאו שכתב רבי שמעון בן יוחאי במאמר אחד שאסור להניחם בחול המועד ועל פיו נמנעו מלהניחם בחול המועד. וכן כתב מורי דודי הה"ר יצחק קארו ז"ל בתשובה, והמאמר ההוא איתיה במדרש הנעלם דשיר השירים על פסוק לריח שמניך טובים וז"ל (הזוהר): רב המנונא סבא הכי אמר וכו'. (עכ"ל הזוהר).

ומאחר שבתלמודא דידן לא נתבאר דין זה בפירוש, מי יערב לבו לגשת לעבור בקום עשה על דברי רבי שמעון בן יוחאי המפליג כל כך באיסור הנחתם: עכ"ל הב"י.

ב"י ס' קמ"א אות ב':

ורבינו הגדול מהרי"א (רבי יצחק אבוהב) ז"ל כתב: שמעתי שכתוב בספר הזוהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראיתי כתוב אלא ששמעתי עכ"ל. ואני הכותב (מרב"ה) זכיתי למוצאו והוא בפי ויקהל וז"ל ואסור למיקרי וכו'.

כיון דלדברי הזוהר אסור לקרות אלא אחד לבד, ועכשיו שנהגו שש"ץ הוא הקורא העולה, אסור לקרות אף על פי שלדברי הפוסקים צריך לקרות ואם לא יקרא כתבו דהוי ברכה לבטלה, מאחר שלא נזכר זה בתלמוד בהדיא - לא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים.

ועוד דהכא איכא למימר דכל שהעולה שומע מה שש"ץ קורא ומכוין לבו לדבריו הרי הוא כקורא דשומע כעונה הילכך צריך לזוהר העולה מלקרות עם ש"ץ. ומיהו אפשר שאפילו לדברי הזוהר רשאי לקרות, והוא שלא ישמיע לאזניו, וכן משמע מהלשון השני שכתבתי דמדמי ליה לתפלה שאסור להשמיע לאזניו ואע"פ שבלשון הראשון שכתבתי לא הזכיר אלא דיבור, אפשר דכל שאינו משמיע לאזניו לא קרי ליה דיבור. וכן ראוי לעשות לקרות העולה בנחת בענין שלא ישמיע לאזניו.

בני רומניא נוהגים שהעולה הוא קורא בקול רם כדין התלמוד וכדי שלא לבייש את מי שאין בקי בדקדוק הקריאה מעמידין מקרא אחד אצל העולה והמקרא אומר כל תיבה ותיבה תחילה ואח"כ אומרה הקורא ויש סמך למנהג זה ממאי דפירש"י בפ"ק דשבת (יב): אהא דתניא אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכלה למחר ומסייע את שבעה הקורים בנקודה וטעמיה בלחש ע"כ. ואע"פ שהנוהגים מנהג זה המקרא אומר התיבה בקול רם נראה דלא

דמי למאי דאמרינן לא יקראו שנים בקול רם דהתם שניהם מוציאין התיבה מפיהם בבת אחת אבל אם כשהמקרא אומר התיבה העולה שותק וכשהעולה חוזר ואומר אותה המקרא שותק לעולם אין שם אלא קול אחד לבד ומהאי טעמא אפשר שאפילו לדברי ספר הזוהר ש"ד המנהג הזה: עכ"ל הב"י.

ראה שמרן הב"י מיישב את מנהג בני רומניא לדעת הזוהר. אם הזוהר לא היה נחשב בעיני הראשונים כספר מקובל פלוני או כספר מדרשי, בודאי שהב"י לא היה טורח ליישב את הפסיקה והמנהג לדברי הזוהר, אלא היה מביאו בעלמא. ואין הדבר כן, כפי שהבאנו כמה דוגמאות מהב"י.

ב. במחלוקת בין הפוסקים, ויש דעה בקבלה כאחד הפוסקים, הזוהר מכריע.

ב"י ס' קי"א:

לשון הטור: אבל אמן אחר גאל ישראל לא הוי הפסק ומצוה לענותו וכו' נתבאר בסימן ס"ו שפשוט המנהג ע"פ הזוהר שלא לענות אמן בין גאולה לתפלה ושם נתבאר ג"כ אם יכול להפסיק כדי להניח טלית ותפילין. עכ"ל הב"י.

ב"י ס' ס"ו:

עכשיו נהגו העולם שלא לענות אמן אחר "גאל ישראל"; ולאן משום דסברי כהרמב"ם, דאם כן לא היה להם לענות אמן אחר "ישתבח" ולא אחר "יהללוך", אלא טעמא משום דחשבי ליה הפסק בין גאולה לתפילה. וכבר כתבתי בסימן נ"א, שעל פי הזוהר נהגו שלא לומר אמן אחר "גאל ישראל". עכ"ל הב"י.

ג. מותר לבטל מנהג הפוסקים, לטובת מנהג ודין ע"פ הזוהר [מה שעשו בספרד בענין תפילין בחול המועד].

- ב"י או"ח ס' ל"א:

ועכשיו נהגו כל בני ספרד שלא להניחם בחול המועד. ושמעתי שמקודם היו מניחים אותם בחול המועד כדברי הרא"ש, ואחר כן מצאו שכתב רבי שמעון בן יוחאי במאמר אחד שאסור להניחם בחול המועד ועל פיו נמנעו מלהניחם בחול המועד. עכ"ל הב"י.

ד. מנהגי הזוהר שקיבלום קהל, נקראים מנהג אבותינו

- ב"י או"ח ס' ס"א:

וכן כתב גם כן הרב רבי דוד אבודרהם, והביא מאמר זה שבמדרש רות (שם), וכתוב בו שחוזר "ה' אלהיכם אמת", וכן נוהגין העולם. לכן כל המשנה ידו על התחתונה, גוערין בו ומבטלין את דבריו, ומקיימין מנהג אבותינו שהוא על פי ספר הזוהר, והם שקבעו מנהג זה ודאי דקדקו בדבר ומצאו שזוהו אמת ויציב: עכ"ל הב"י.

- ב"י או"ח ס' קכ"ה:

כן ראיתי האשכנזים נוהגים ליטול ידיהם בשעת נשיאות כפים אע"פ שכבר נטלו ידיהם שחרית ושמעתי שכן היו עושים ג"כ בספרד ושהיו הלויים יוצקים מים על ידיהם ולא הייתי יודע מאין להם דבר זה ליטול ע"י הלויים עד שזכני ה' ומצאתיו מפורש במדרש הזוהר פרשת נשא וז"ל תנא כהן דבעי וכו'. וכן ראוי לנהוג. עכ"ל הב"י.

- ב"י או"ח ס' רט"ו אות א' (בענין עניית אמן אחר ברכת בונה ירושלים בברכ"המז) וז"ל:

זו היא סברת הטור למדה מהרא"ש ז"ל. גם מנהג ספרד שהחזיקו להרא"ש לרבן עפ"ז היא מיוסדת, ולכן אחר ישתבח עונין אמן גם אחר הלל גם אחר גאל ישראל של שחרית. האמת שבזה לבד לא נהגו כן ע"פ הזוהר. עכ"ל הב"י.

☞ הרי, מפורש בדברי מרן הב"י, כי בני ספרד נהגו רוב מנהגייהם ע"פ הזוהר, ורק בדין זה [ואולי עוד כמה מזער] המשיכו אחרי הרא"ש.

ה. במחלוקת בין הפוסקים, הזוהר מכריע

- ב"י או"ח ס' ד' אות י"ב [בענין נטילת שחרית בכלי דוקא להעביר הזוהמא] וז"ל: "שהרי בגמרא (שבת קט.) לא אמרו אלא בת חורין היא ומקפדת עד שירחוץ ידיו שלש פעמים ושכשוך רחיצה מיקרי. אבל מדברי הזוהר שכתבתי נראה דלא מהני להעביר הזוהמא אלא על ידי עירווי כלי דוקא". עכ"ל הב"י.

- ב"י או"ח ס' ק"א אות ב' [תפילת העמידה להשמיע לאוזנו] וז"ל:

אחרי שהביא הרשב"א בר"פ אין עומדין (שם) שהמתפלל ישמייע לאזנו רשאי ומצוה לכתחלה כדאמרינן בירושלמי פרק היה קורא, דוחה את דברי התוספתא דמכילתין בפ"ג. שלא ישמייע המתפלל לאוזנו כלל. וזו המסקנה של מרן הב"י: ורבינו הסכים לדברי הירושלמי ומשמעותא דגמרא דידן ודחה מפניהם דברי התוספתא וכ"כ בהגהות מיימונית פ"ה וכן הלכה. עכ"ל. אמנם, חזר בו בספרו בדק הבית וז"ל: ומ"מ מזוהר שכתבתיו סימן קמ"א מסכים לדברי התוספתא וראוי לחוש לו. עכ"ל. וכך פסק בשו"ע והוסיף תיבה "בלחש", כמבואר בזוהר, שהוא בליבו, ולא בפיו.

- כך הוא בב"י או"ח ס' תכ"ו אות ד', בענין מועד ברכת הלבנה, שאחרי שהביא מסכת סופרים וראשונים, הרי מסיים בדברי בעל שערי אורה לברך עד שיעברו על הלבנה ז' ימים, ע"פ הקבלה, וז"ל: והר"י גיקטילי"א בעל שערי אורה כתב בתשובה שע"פ הקבלה אין לברך על חידוש הלבנה עד שיעברו עליה ז' ימים: עכ"ל הב"י.

- ב"י או"ח ס' כ"ה אות ב' וז"ל: והדרך הנכונה לברך על טלית קטן ואחר כך יניח תפילין של יד ושל ראש ואז יבוא לבית הכנסת ויתעטף בטלית גדול. ובזה יצא ידי חובת רבי שמעון בן יוחאי

שכתב בספר הזוהר פרשת ואתחנן וכו'. עכ"ל הב"י. הרי שחש לדעת הזוהר ולא הביא דעת רשב"י ע"ה כלאחר יד, לתת איזה טעם או 'חתימת גומי', חלילה. ועיין להלן בפרק ג' מה שהרחבנו שם בדין הזה ע"פ האר"י ז"ל.

ב"י ס' רפ"ח אות ד' (בענין תענית חלום מיד למרחתו) וז"ל: ומ"ש (הטור) וא"צ שיהיה התענית מיד ביום ראשון כ"כ המרדכי בפ"ק דשבת וה"ה בפ"א מה' תענית. אבל בספר הזוהר כתוב בפר' ויקהל שצריך להתענות מיד ביום המחרת כדי לתקן את אשר עיות בביטול עונג שבת. וגם בשם הרשב"א מצאתי כתוב דהא דא"צ שיהא התענית מיד ביום א' דוקא מי שתשש כחו ואין יכול להתענות ב' ימים רצופים שאל"כ ראוי לו שלא יתעכב לבקש סליחה וכפרה ע"כ. עכ"ל הב"י. וחוזר מרן הב"י (ס' תקס"ח אות ה') בדין זה בלשון הבא: ומ"ש וא"צ שיהיה התענית האחר מיד ביום א' שלאחר השבת כ"כ המרדכי בפ"ק דשבת וה"ה בפ"א מה' תענית. ובשם הרשב"א מצאתי כתוב דוקא מי שתשש כחו ואינו יכול להתענות ב' ימים רצופים שאל"כ ראוי לו שלא יתעכב לבקש סליחה וכפרה ע"כ. וכבר כתבתי בס' רפ"ח שהזוהר בפ' ויקהל מצריך להתענו' ביום שאחר השבת מיד וגם בהג"א בפ"ק דתענית כ' שהמנהג להתענות באחד בשבת ואין לשנות המנהג. עכ"ל הב"י.

הרי, שהב"י מביא את הרשב"א לחזק את דברי הזוהר. ואמנם, היה ראוי להביא בהתחלה את הרשב"א שהוא פוסק לחלוק על הטור והמרדכי. ובכל זאת מרן הב"י הביא קודם כל את הזוהר לחלוק על פוסקים.

1. ואף כשאין מחלוקת בין הפוסקים, הב"י פוסק כזוהר נגד הפוסקים.

- כך הוא בב"י או"ח ס' רעד אות א', בענין בציעת הפת בשבת, אם לבצוע על העליון או על התחתון, וז"ל הב"י: כתב הכל בו בסימן כ"ד (טז ע"ד) יש נוהגים לבצוע התחתון ולא העליון ואנו נוהגין לבצוע העליון עכ"ל וכן כתבו הגהות מיימון פ"ח מהלכות חמץ ומצה (על נוסח ההגדה אות ז) שמן הככר העליון בוצע. ואני ראיתי גדולים שבוצעין התחתון ושמעתי שכן נכון לעשות על פי הקבלה: עכ"ל.

סוגיית 'תורה לא בשמים היא'

מכיוון שהשעה דחוקה מאוד, נכתוב את הדברים בקצרה:

שום פוסק ראשון קבע כלל פסיקה נגד רוח הקודש, אלא דיברו בעיקר על נבואה [עיי'ן רמב"ם] ועל חלומות.

- 'תורה לא בשמים היא' מופיעה בש"ס [בבא מציעא נ"ט ע"ב] בעיקר על רבי אליעזר ע"ה, בענין תנורו של עכנאי. כל הסוגיה באה ללמדנו כי הולכים אחרי הרוב, וגם אין להוכיח פסיקת הלכה ע"פ אותות ומופתים.

וזה לשון הגמרא: אמר [רבי אליעזר לחכמים. זית"א] להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא, מאי לא בשמים היא, אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה: אחרי רבים להטות. אשכחיה רבי נתן לאליהו. א"ל מאי עביד קוב"ה בהיא שעתא. א"ל קא חייד ואמר נצחוני בני נצחוני בני. ע"כ.

א. לא קבעו חז"ל שאין משגיחין בבת קול כי זו נבואה אלא כי אחרי רבים להטות, פירוש: אם בת קול היתה מופיעה לרבים (חכמים) ולא ליחיד (רבי אליעזר), כן היינו משגיחין בבת קול.

ב. אף שחכמים לא קיבלו הכרעת רבי אליעזר ע"פ אותות ומופתים (אימת המים, נטיית כותלים וכו') ואף לא ע"י בת קול שהעמידה את דרגת וחשיבות רבי אליעזר כפוסק הלכה, מ"מ, הגמרא לא מסתפקת בהכלל שקבעו חכמינו ז"ל ע"פ הכתוב (אחרי רבים להטות), אלא דוקא ע"פ גילוי אליהו הנביא ז"ל לרבי נתן !!!

ג. איך האחרונים דחו את גילוי אליהו הנביא ז"ל כהוראה, כאשר הגמרא סוגרת את סוגיה זאת על ידו, שהקב"ה הסכים עם חכמים, והדין עמהם?

ד. ועיין ביבמות ובעירובין, שכן פסקו ע"פ בת קול, ועוד הלכות שלמדו [כעין עם ריב"ל] מאליהו הנביא ז"ל.

ה. ועוד, מה שתירצו התוספות (בבא מציעא שם) שאין שומעים לבת קול הוא כשמתנגדת לאחרי רבים להטות; אבל להכריע בין בית שמאי לבית הלל, כן משגיחין על בת קול.

ו. ומה לנו לחשוש לפסוק ע"פ נבואה, כדברי הרמב"ם, אחרי שהנבואה פסקה מישראל?

אמר רבי אבדימי דמון חיפה מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא הוא הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה [ב"ב י"ב ע"א] א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות לשוטים [ב"ב י"ב ע"ב] ת"ר משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ואף על פי כן היו משתמשין בבת קול [סנהדרין י"א ע"א]

ולכן, כל החשש הוא חידוש ע"פ נביא, חשש לנביא שקר, ולא נביא ממש, שאין לנו נביאים משנחרב הבית.

ז. דברי רבי שמואל ויטאל [הוספות דרס"ב] בענין 'לא בשמים היא': (...)
הוא כי הנה נודע כי אליהו ז"ל נפרש מבני האדם ונעשה מלאך. ואחר שנעשה מלאך לא נשאר לו כח לפתוח ולחדש בתורה להיות כי לא בשמים היא ולא נשארה תורה בעליונים כלל. וע"כ איננו יכול זולתי לספר לת"ח התחתונים מה שנתחדש בישיבות העליונות של הת"ח הגדולים, ולכן אמר על פומא דאליהו ז"ל. עכ"ל.

ח. ועוד, מזה שכתב הרמב"ם והר"ן, שאינם עוסקים כלל וכלל ברוח הקודש ובגילוי אליהו הנביא ז"ל, שכן קיבלה הגמרא עצמה כמופיע בבא מציעא (שם) לרבי נתן, הוא שאין לחדש דין ע"פ נביא [אף שהחזירו אותיות מנצפ"ך וחביטת הערבה, הרי שלא חידשו אלא החזירו, ויש לדייק]. וראה כמה הזוהר והאר"י ז"ל מבארים את כל ענין, ואינו בגדר 'אותות ומופתים' גם לא בגדר 'בת קול' או 'נבואה' אלא לימוד ממש.

ט. וז"ל מוהר"ח"ו על האר"י ז"ל: **גם בענין עסק ההלכה של עיון בישיבה עם החבירים, ראיתי למורי ז"ל מתגבר כארי בכח בעת שהיה עוסק בהלכה עד שהיה נלאה ומזיע זיעה גדולה.** ושאלתי את פיו מדוע טורח כ"כ, והשיב לי כי הנה העיון הוא לשבר הקליפות שהם הקושיות שיש בהלכה ההיא שאינם מניחים לאדם להבין אותם (...)
ולכן ראוי לטרוח ולהתיש כחו בהיותו עוסק בהלכה. [שעהמ"צ דפ"ה]. ומי לא יבין את זאת ?

י. ועוד: ושמעתי ממורי ז"ל **שהיה תמיד מעיין ששה פירושים של פשט בהלכה** ואח"כ פירוש השביעי בדרך הסוד, בסוד ו' ימי החול והשביעי יום שבת. [שער"הקד"מא]

יא. ועוד: ואמנם מורי ז"ל היה מהיר בתכלית המהירות בעיונו ורב הפעמים היה מעיין בכל הלכה והלכה ששה דרכים בפלפול ועיון כנגד ששת ימי החול וא"כ היה מעין דרך שביעי ע"ד הסוד כנגד יום השבת שאין בו קליפות. תכלית העיון הוא לשבר הקליפות שהם הקושיות. [שעהמ"צ דפ"ה]

וכדי לסיים את דברינו, אלו דברי הרדב"ז (שו"ת ח"ד אלף פ"ד) עצמו, עליו נשענו לקבוע כלל 'לא תורה בשמים היא' וכלל 'הלכה כתלמוד נגד הזוהר':

שאלה קדושה מיושב או י"ג מדות אם יכול יחיד לאומרם כי יש מקצת מחמירים שלא לאומרו ויש מקילין וכן נהגו הספרדים לאומרם ביחיד והרמב"ם ז"ל אסר בפסק והתיר בתשובה ועל הפסק יש לסמוך. וכן כתב הרשב"א ז"ל סימן ז':

תשובה כבר שאל דבר זה אחד מן הגדולים בחכמת הקבלה שמו ר' יעקב והיה שואל מן השמים ומכלל מה ששאל שאל על זה והשיבוהו שאסור ליחיד לאומרם שהם דברים שבקדושה ואין ליחיד לאומרה אלא בלשון ארמי וכן ראוי לעשות והנראה לע"ד כתבתי: שוב מצאתי בתשובות הרשב"א ז"ל שאין יחיד אומר קדושת יוצר ובתשובות אשכנזים ראיתי שהיחיד אומר י"ג מדות וקדושה בעיני תנאי כפול דמכלל הן אתה שומע לאו. ע"כ עייש.
הראת שאף הרדב"ז סומך על שאלות מן השמים, ולא כדברי חלק מהאחרונים, שחלקו גם על 'שו"ת מן השמים' ודחו דברי החיד"א. וזה, נגד דעת הרדב"ז המפורשת!

אחרון אחרון חביב. נציג דוגמא אחת, קורא יקר:

הרבה פוסקים כתבו בענין איסור גיד הנשה בהנאה לפי הזוהר (וישלה דף ק"ע ע"ב). והשו"ע התיר. ועיין מה שהבאנו בפרק 'אין מחלוקת בין הזוהר לבין התלמוד' להלן, אות י"ז: כל המאמר המופיע בדפוס הזוהר [פרשת וישלה ק"ע ע"ב] המתחיל ב-'על כן לא יאכלו בני ישראל וכו' (...) דאפילו בהנאה אסיר וכו', פשוט, אינו מהזוהר עצמו והוא מיותר !!!

ואיך חלקו על הזוהר כל אותם פוסקים ולא בדקו אם הוספה זאת מהזוהר עצמו או לא?

על אי דיוקים האלו קבעו שלא הולכים אחרי הזוהר והרא"י ז"ל, כי לא בשמים היא?

לסיכום מהכתוב:

כלל 'תורה לא בשמים היא' אינו חל על גילוי אליהו הנביא, גם לא על שאלות מן השמים, לא על הזוהר ולא על האר"י ז"ל, אלא על חידוש מנביא [שמימילא לא קיים, משנחרב המקדש יב"ן], על חלומות, על אותות, מופתים ונסים, כדי להכריע הדין וההלכה. כל גילוי רוח הקודש לתלמיד חכם, מוגדר כלימוד וחיידושי תורה, ולא נבואה. האזהרה היחידה (והחשובה) היא לא לחדש מנהג או דין ע"פ דרשות ומאמרות, היפך דרכו של האר"י ז"ל, המעמיד את הדין והמנהג הקיים, ומפרשו ע"פ תורת האמת.

קדמות הזוהר לתלמוד ומסורת הזוהר

בעין יצחק (ח"ג עיין להלן בעניינים שונים מה שכתבנו) מזכיר כי הזוהר קדמון לראשונים. ובמח"מ שליט"א, אין הדבר כן, אלא שהזוהר קדמון לתלמוד. ק"ו דק"ו, הוא קדמון לראשונים. ואלו דברי מוהר"ח"ו בהקדמת:

הנה החכמה הזאת היתה באתגלייא עד פטירת רשב"י ע"ה ואז ואילך נסתם חזון כנ"ל (...) וכל אחד מהחכמים היודעים בחכמה הזאת, מאז ואילך, היו עוסקים בה בהסתר גדול ולא באתגלייא, ולא היה מגלה אותה אלא לתלמידו היחיד בדורו (...) והיתה החכמה הזאת מתמוטטת ומתמעטת והולכת מדור אל דור עד הרמב"ן ז"ל אחרון המקובלים האמיתיים. ע"כ. [הקדמת ספר עץ חיים למוהר"ח"ו שעכתב"מ ד"יז/י"ח]

אין מחלוקת בין הזוהר לתלמוד

א. נטילת ידיים שחרית בכלי [ב"י ס"ד]

דעת התלמוד: לרחוץ [נוסח הב"י: לשפוך על] ידיו ג' פעמים
[שבת קט ע"א]

דעת הזוהר: בעירווי כלי, כדי להעביר הזוהמא [ב"י בזוהר פ' וישב]
דעת הפוסקים: רשב"א והרד"א מצריכים כלי לנטילת ידיים
בבוקר.

דעת הב"י: כך נראה מהגמרא שצריך כלי לשחרית [ע"פ שבת
כ"ה ע"ב]

פסק השו"ע: שו"ע ס' ד', ס"ק י' וי"ב, כדעת הרשב"א והזוהר,
בשכשוך בכלי בדיעבד או בעירווי כלי לכתחילה

תוספת ביאור: האר"י הקדוש הוסיף בסירוגין [שער התפלה דף
ל"ז]

הרי שדעת הרשב"א ורד"א כדעת הזוהר.

ב. ברכה אחת בהנחת תפילין [ב"י ס' כ"ה אות ה']

דעת התלמוד: -לברך ב' ברכות [ירושלמי פ"ב הלכה ג']

-לברך ברכה אחת [בבלי מנחות ל"ו ע"א]

להקים שכינתא מעפרא

דעת הזוהר (פנחס): לפי הב"י, לא מכריע, ולפי האגור רק ברכה אחת

דעת הפוסקים נגד [ברכה א'; ויש לברך ב' ברכות]: ר"ת, רא"ש, סמ"ג, טור, מהר"ם בן חביב

דעת הפוסקים בעד [לברך רק ברכה א']: רש"י, רי"ף, רמב"ם, רשב"א בשם גאונים, האגור

דעת הב"י: רק ברכה אחת, ע"פ הרי"ף, רמב"ם, רש"י והרשב"א וכך מנהג העולם.

פסק השו"ע: יברך ברכה א' בלבד

תוספת: יש לציין כי האר"י ז"ל לא פסל את מנהג אשכנז לברך ב' ברכות, אדרבה, מעמיד את מנהגם וטעמו ע"פ הסוד. אלא שהוא בעצמו ז"ל, היה מברך רק ברכה אחת. **[שער התפלה---**

רש"י, רי"ף, רמב"ם, רשב"א בשם גאונים, האגור כדעת מי שאומר ע"פ הזוהר לברך ברכה אחת בלבד.

ג. ללבוש טלית, תפילין וטלית גדול בבית הכנסת [כ"ה ס"ב]

דעת התלמוד: דין לא ערוך

דעת הזוהר: ציצית ואח"כ תפילין [סוף פ' במדבר], והעיקר להיכנס לבי"הכנ מעוטר בתפילין.

דעת הפוסקים: הטור [ס' כ"ה] ורבינו יונה בס' היראה והאגור: ציצית קודם תפילין – נימוקי יוסף [הלכות ציצית] תפילין ואח"כ טלית גדול. רבינו יונה מציע להתעטף בטלית אחרת (משמע טלית גדול) בבי"הכנ למי שיש לו.

דעת הב"י: קיבל ממקובלי ספרד שיש ללבוש טלית קטן, להניח תפילין ובהגיעתו לבית הכנסת, להתעטף בטלית גדול. וקרוב לדברי רבינו יונה בספר היראה.

פסק השו"ע: כדעת מקובלי ספרד ע"פ הזוהר.

ביאור: הרדב"ז [שו"ת ח"ד סי' רמ"ד (אלף שט"ו)] דוחה מנהג חכמי צפת, המתעטפים בטלית גדול בבית הכנסת, אחרי שהגיעו מעוטרים בתפילין, ומצריך שיש להתעטף בטלית גדול ואח"כ להניח תפילין, בבית, וכדעת הזוהר והטור, ואז לצאת לבי"הכנ.

תוספת: האר"י ז"ל [שער התפלה דף ו'] דוחה דעת קצת המקובלים [מה ששמע הב"י בשם מקובלי ספרד] המקדמים תפילין לטלית גדול, אלא מצריך ללבוש טלית קטן [שלא מוריד אותו אף פעם חוץ במקווה ובבית המרחץ], טלית גדול, והנחת תפילין, בבית, קודם לצאת לבי"הכנ. וכדעת האגור והרדב"ז.

דעת הזוהר כרדב"ז והטור

ד. אסור להניח תפילין בחול המועד [ב"י ל"א אות ב']

דעת התלמוד: דין לא ערוך

מקור בזוהר: זוהר חדש – מדרש הנעלם (שיר השירים א' ג' – ח' ע"א)

דעת הפוסקים בעד: רשב"א (שו"ת א' תר"ץ) בשם התוספות והראב"ד, רבי יצחק קארו

דעת (שיש להניח) הפוסקים נגד: הרא"ש, המרדכי בשם הירושלמי, סמ"ק, מהר"ם מרוטנבורג (מובא בס' התרומה)

דעת הב"י: לא להניח תפילין בחול המועד

פסק השו"ע: אסור להניח בחול המועד כדעת הזוהר.

→ דעת הזוהר כדת רשב"א וראב"ד ור"י קראו

ה. אין לומר מזמור השמים מספרים בחול [ב"י נ' אות א']

דעת התלמוד: לא מובא – מקור בסדר עולם

דעת הזוהר: פרשת תרומה (קל"ו/קל"ז)

דעת הפוסקים: אורחות חיים

דעת הב"י: מנהג לאומרו אף בחול

תוספת: לפי האר"י ז"ל, אין לומר 'מזמור השמים מספרים' אלא בשבת בלבד. ובימי חול יאמר 'למנצח בנגינות'. (שער התפלה דף ס"א)

דעת הזוהר כאורחות חיים

ו. יחיד אומר קדושה דיוצר [ב"י ס' ג"ט]

דעת התלמוד: מסכת ספורים (פט"ז הלכה י"ב), בן י"ג אומר אותה ביחיד. ועיין מחלוקת בברכות (כ"א ע"ב).

דעת הזוהר: (תרומה קל"ב ע"ב), יחיד אינו אומר לא קדושה דיוצר, ולא קדושה ד'זבא לציון'.

דעת הפוסקים נגד [ומסכימים לדברי הזוהר]: רמב"ם (פ"ז תפילה הלכה י"ז), כלבו, הר"ן (אוסר ביוצר). המנהיג ורבי נטרונאי. האגור, שבולי הלקט. רבי אליעזר מווירונא והרב ברוך. הרשב"א

דעת הפוסקים בעד: רבינו ירוחם, מהר"י אבוהב, רבי אברהם בנו של הרמב"ם, אורחות חיים. הר"ן (מתיר בזבא לציון), רבני צרפת וקצת מהגאונים (הובא בתלמידי רבינו יונה בפרק מי שמתו י"ג ע"א). רבינו יונה והרא"ש.

דעת הב"י: כדברי הזוהר, שהיחיד אינו אומר, אלא בטעמי המקרא ובניגון.

פסק השו"ע: יש אומרים שהקדושה שביוצר יחיד אומרה לפי שאינה אלא סיפור דברים ויש אומרים שיחיד מדלגה ואינה

נאמרת אלא בציבור ויש לחוש לדבריהם וליזהר שיחיד יאמרנה בניגון וטעמים כקורא בתורה.

ביאור: ברור מלשון השו"ע [ויש לחוש לדבריהם (ליש בתרא) וליזהר שיחיד יאמרנה בניגון וטעמים כקורא בתורה], שמרן נוקט ביש בתרא. ברם, אם כלל הפוסקים, יש ויש, הולכים כיש בתרא, היה ברור לשו"ע, לא היה צריך שיש לחוש לדבריהם, והיה רק מוסף שיחיד יזהר לומר הקדושה בטעמים. ודו"ק.

☞ דעת רמב"ם, כל ב ורשב"א ועוד, כדעת הזוהר

ז. נוסח 'ה' אלהיכם אמת' [ב"י ס"א אות ג']

דעת הזוהר: כך הוא הנוסח, ושהש"ץ יחזור (זוהר חדש, מדרש הנעלם, רות)

דעת הפוסקים בעד: רבי יצחק הכהן שולאל, רבי יעקב בירב, הרא"ם, הרד"א

דעת הב"י: מיישב את הנוסח ושכך בזוהר, וכך נהגו העולם

פסק השו"ע (שם ס"ג): כדי להשלים רמ"ח תיבות יאמר הש"צ בקול רם 'ה' אלהיכם אמת'.

☞ רבי יצחק הכהן שולאל, רבי יעקב בירב, הרא"ם, הרד"א כדעת הזוהר

ה. עניית אמן אחר גאל ישראל

דעת התלמוד: לענות אמן דווקא בברכת 'בונא ירושלים'
בברכ"המוז. [מ"ה ע"ב]

דעת הזוהר: אין עונים אמן אחרי גאל ישראל [ב"י]

דעת הפוסקים בעד: הרא"ש

דעת הב"י: כהרמב"ם

פסק השו"ע: אין עונה אמן אחר ברכותיו, אלא אחר שתי ברכות
או יותר שהם סוף הברכות. ונהגו לענות אמן אחר 'יהללוך' ואחר
'ישתבח':

דעת הפוסקים כדעת הזוהר: רי"ף, רמב"ם, רבינו יונה, רשב"א

ט. תפילת העמידה בלחש [ב"י ק"א אות ב']

דעת התלמוד: דין לא ערוך¹ בתלמוד בבלי

לרבי יוסי (בירושלמי ברכות פ"ב הלכה ד), יש
להשמייע לאזנו לכתחילה.

זית"א לכיח

¹ אמנם, במסכת ברכות פ"ג דף כ ע"ב, מובא לשון זה: מיתבי, המשמייע קולו בתפלתו
הרי זה מקטני אמנה, המגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר. ע"כ.
המשמייע קולו לאחרים. והמגביה? גם לאחרים? הרי מה ההבדל?

בתוספתא (פ"ג הלכה ט'): ידבר אל לבו ולא ישמיע
קולו כלל.

דעת הזוהר: פרשת ויקהל

דעת הפוסקים בעד להשמיע לאוזנו: טור, רשב"א בשם
הירושלמי, הגהות מיימון

דעת הב"י: מסכים לדברי הרשב"א

פסק השו"ע: להתפלל בחיתוך אותיות, בלבו, משמיע לאוזנו
בלחש, ולא ישמיע קולו.

ביאור: השו"ע מסכים לזוהר, אחרי שמוסיף 'ומשמיע לאוזנו'
בלחש. והוספת תיבת בלחש, אינה קיימת לא ברשב"א ולא
בירושלמי, גם לא בטור. אלא מקורה מהגהת מרן הב"י בספרו
'בדק הבית'. בב"י, מרן מסכים לרשב"א להשמיע קולו לאוזנו.
אמנם, ב'בדק הבית', מוסיף שיש לחשוש לדברי הזוהר המסכים
לתוספתא. ושם בזוהר (ויקהל), מפורש כי בלחש, פירוש,
לרעותא דליבא, להשמיע בלב, ומפורש, לא לאוזנו.

תוספתא: מוהרר"ו בשער התפלה, נזהר וכתב שלא כדעת הב"י
[אפשר שבזמנו לא היו עדיין הגהות מרן לב"י, הנקראים 'בדק
הבית' לעיני מוהרר"ו, אך, מ"מ, כן נדפס כבר השלחן ערוך,
כמובא כמה פעמים בשער התפלה. והיות שבשו"ע פוסק גם כן
כזוהר, ומרן הוסיף מילה 'בלחש' פירוש בזוהר, שישמיע ללב
ולא לאוזנו, וכדברי התוספתא, לכן, מוהרר"ו העדיף את גירסת
דעת מרן יותר ברורה שבב"י [כדעת הרשב"א – להשמיע לאוזנו]
ולדחותה. ודו"ק.

דעת הזוהר כתוספתא

י. נטילת ידי הכהנים ע"י לויים [קכ"ה אות ו' / ז']

דעת התלמוד: דין לא ערוך בתלמוד. דין נטילה לנשיאות כפיים ערוך [ברכות פ"ב ט"ו ע"א]

מקור בזוהר: ע"י לויים (פרשת נשא).

דעת הב"י: מנהג ספרד דוקא ע"י הלויים, ומקור המנהג בזוהר. וכן ראוי לנהוג [לשון הב"י]

פסק השו"ע (שם ס"ו): והלוי יוצק מים על ידיהם [של הכהנים].

הב"י מסכים לזוהר שהוא מנהג ספרד

יא. להגביה יד ימין על יד שמאל בברכת כהנים

דעת התלמוד: לא ערוך בתלמוד

מקור בזוהר: פרשת נשא

דעת הפוסקים: הגהות מיימוניות (פרק י"ד) 'על פי הקבלה'.

דעת הב"י: הוספת בדיק הבית: כ"כ בזוהר פ' נשא. עכ"ל

פסק השו"ע (שם י"ב): מגביהים ידיהם כנגד כתפותיהם ומגביהים יד ימנית קצת למעלה מהשמאלית ופושטים ידיהם.

ביאור: משמע מהוספת ה'בדק הבית'; כי מקור הגהות מיימוניות הוא בזוהר. וכבר כתבנו בהערה², כי אפשר ש'הגהות מיימוניות' הכיר את הזוהר.

דעת הזוהר בדעת הגהות מיימוניות ע"פ הקבלה

יב. נפילת אפיים בישיבה [ב"י קל"א אות ב'] ע"פ קבלה

דעת הפוסקים: דעת הריב"ש בתשובות שאין קפידה, אם בעמידה אם בישיבה.

דעת הב"י: יש להקפיד במיושב ע"פ חכמי הקבלה.

פסק השו"ע (שם ס"ב): נפילת אפים מיושב ולא מעומד.

תוספת: הב"י אינו מביא כאן דברי הזוהר, אלא ע"פ קבלה. כך הוא ע"פ האר"י ז"ל (שער תפלה)

זית"א לכיא

² הרי, הגהות מיימוניות נכתב ע"י רבי מאיר הכהן מרוטנבורג, מגדולי תלמידי מהר"ם מרוטנבורג, ואף עברו תקופה ביחד בבית הכלא. עיין דברי הב"י המביא את המקור בזוהר. אולי, אפשר לייחס דברי בעל הגהות מיימוניות [וכן ראוי על פי הקבלה] שהם מספר הזוהר. משמעות הדבר היא שספר הזוהר כבר היה מוכר בזמן רבי מאיר מרוטנבורג וגם לרבו מהר"ם מרוטנבורג עצמו. אם כן הדבר, הרי שיש להתבונן במה שכתב מרן הב"י על מהר"ם מרוטנבורג ז"ל, שלא ידע את הזוהר (בענין אכילת עוף אחרי חלב).

יג. קריאה בס"ת: אחד קורא ושני שותק. [ב"י קמ"א אות
ב']

דעת התלמוד: דין לא ערוך - התלמוד [בבלי מגילה כ"א ע"א]
והזוהר [ויקהל ר"ב ע"ב] מסכימים בענין שאין שניים יכולים
לקרוא ביחד בעת קריאת התורה.

דעת הזוהר: פרשת ויקהל (ר"ב ע"ב) - רק אחד קורא בכל רם,
ושני [והציבור] שותקין.

דעת הפוסקים נגד: טור בשם הרא"ש, שיש לעולה בתורה לקרוא
עם הש"צ בנחת כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה. וכך היא דעת
התוספות (ב"ב דף ט"ו).

דעת הפוסקים בעד: רבי יצחק אבוהב [המובא בב"י] בשם הזוהר,
וכך דעת הב"י.

דעת הב"י: ע"פ הזוהר נגד דברי הפוסקים, אסור שהשני יקרא אף
בנחת או שישמיע לאזניו.

מוסיף הב"י: אפשר שדברי הזוהר מסכימים עם הרא"ש שיקרא
בנחת כדי שלא יברך ברכה לבטלה. וע"פ אפשרות זאת, שפיר
דמי מנהג בני רומניא לדעת הזוהר.

פסק השו"ע: העולה קרוא והש"ץ שותק. אם הש"ץ קורא, העולה
יקרא בנחת שלא ישמיע לאזניו.

ביאור: הרי, שרבי יצחק אבוהב וגם הב"י מסכימים לזוהר שרק
אחד יקרא ושני שותק. והב"י הוסיף בשו"ע כדעת הרא"ש, אבל
הגביל שלא ישמיע לאזניו כדי לשמור את איסור הזוהר שלא
יישמע ב' קולות ביחד. אמנם, הרי שמרן בספרו 'בדק הבית' על

ס' ק"א [בטור] מוסיף שיש לחשוש כדברי הזוהר [אותו זוהר שמובא כאן בענין קריאת התורה] המסכים לתוספתא, שאין להשמיע קולו כלל, ו'בלחש', פירוש [בזוהר ובתוספתא] שישמיע ללב.

תוספת:

נוסח מוהרח"ו בשער התפלה [דקל"ט ודקפ"ב] הוא 'והשני שותקין', בלשון רבים. ואינו טעות סופר, אלא נוסח הזוהר שכתוב בו, 'שותקין ושומעין'.

יש גם לציין, כי דעת הזוהר היא כאן לקולא, ולא לחומרה. מכיוון כי רק אחד צריך לקרוא בקול רם, והשני שותק, ככל הציבור. הרי, אם הקורא בקול רם הוא הש"ץ, יוצא שהעולה לתורה, בין שהוא יודע בין שלא, שותק. נמצא, כי אף מי שאינו יודע לקרוא בתורה, יכול לעלות ולצאת ידי חובת קריאת הש"ץ.

גם, לדעת הזוהר [ולהאר"י ז"ל], אין שום חשש לברכה לבטלה, לעולה לתורה ושותק לגמרי, וסומך על קריאת הש"ץ. כי הרי, מטבע הברכה אינה על קריאת התורה, אלא נתינה [מצד המברך מקבל]. יוצא מזה, כי דברי הזוהר הם נכונים אף ע"פ הפשט, כי ברכת 'נותן התורה' חל על הקב"ה, והמקבל הוא המברך בעצמו. באופן, שהמברך עומד בברכתו כמי שמקבל מתן תורה. ולכן, כפי שהיה במתן תורה, צריך שרק א' יקרא בס"ת, והאחרים [כולל העולה לתורה], ישתקו.

ועיין נוסח הב"י והשו"ע בענין הסומא, כי מרן לא גרס שסומא אינו עולה לתורה, אלא אינו קורא. ולאור דברי הזוהר [והאר"י ז"ל] מסתבר שאין שום קושיא, היות כי הש"ץ יקרא בקול רם, והסומא ישתוק, כפי כל עולה לתורה שאינו קורא בעצמו, ושותק. ודו"ק.

דעת רבי יצחק אבוהב והב"י כדעת הזוהר

יד. לבצוע על כיכר העליון [ב"י רע"ד] ע"פ קבלה

דעת התלמוד: דין לא ערוך

דעת הפוסקים: כלבו (ס' כ"ד) לבצע על העליון. הגהות מיימון (פ"ח מהלכות חמין ומצה).

דעת הב"י: לבצע על התחתון ע"פ עדותו שראה גדולים. ושכן נכון ע"פ הקבלה [ולא הביא זוהר]

פסק השו"ע (שם ס"א): בוצע על שתי ככרות שאוחז שתיהן בידו ובוצע התחתונה:

תוספת: ועיין בשער התפה למוהר"ו, שלפי האר"י ז"ל יש לבצוע על העליונה [שלוקח את ב' הככרות העליונות שעל השולחן].

טו. להתענות מיד ביום למחרת השבת בענין תענית חלום [ב"י תקס"ח אות ה']

דעת התלמוד: פשט הגמרא בפ"ק דתענית (יב:) ובפ' אין עומדין (שם) והביאו הרי"ף בפ"ק דשבת:

דעת הזוהר: בפר' ויקהל שצריך להתענות מיד ביום המחרת כדי לתקן את אשר עיות בביטול עונג שבת.

דעת הפוסקים בעד (להתענות מיד ביום א'): מרדכי בפרק קמא דשבת ופ"א דתענית. רשב"א (אם לא תשש כוחו), הגהות אשיר"י (פ"ק דתענית ס' ט"ז)

דעת הב"י: כדברי הפוסקים והזוהר.

פסק השו"ע (ס' רפ"ח ס"ד): מותר להתענות בו (בשבת. זית"א) תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו, וצריך להתענות ביום ראשון כדי שיתכפר לו מה שביטל עונג שבת. ואם תשש כחו ואינו יכול להתענות ב' ימים רצופים לא יתענה ביום ראשון ויתענה אחר כך:

ביאור: הזוהר לא החמיר במי שתשש כוחו, ואפילו לא עוסק בזה. ולכן מרן השו"ע, אף שהסכים לזוהר, מ"מ, סומך על הרשב"א בני שתש כוחו. ואין שום מחלוקת.

דעת הזוהר בדעת המרדכי, הרשב"א והגהות אשרי

מז. אכילת בשר אחרי חלב [ב"י או"ח קע"ג – יו"ד פ"ט]

דעת התלמוד: בשר אחרי גבינה: אין לשהות כלום. ומים אמצעיים, רשות. ואם הוא באור היום או בלילה ויש לו נר יפה, אין צורך במים אמצעיים. (חולין קה ע"א)

דעת הזוהר: פרשת משפטים דף קכה ע"א: כל דברי הזוהר הוא לאכול בשר וחלב ביחד, לא אחד אחרי השני, וכך הוא תחילת הענין **בוזרה** עצמו, שאסור לאכול בשר וחלב כאחד, בין באותה סעודה, בין באותו פרק זמן [זה הפירוש האמיתי 'בשעתהא, כמובא בכל הזוהר].

באותה סעודה: צריך מים אמצעיים בין גבינה לבשר. (פנחס רמו ע"א)

להקים שכינתא מעפרא

באותו רגע: אף שאינו באותה סעודה.

חיזוק לדברנו: בהמשך הזוהר מביא דרבי רבי יוסי שנשאל על אכילת עוף וגבינה. ואוסר. הרי, לא מובא בזוהר קודם או אחריו. אלא ביחד.

דעת הפוסקים: תוספות והרא"ש, מחייב בין גבינה לבשר, מים אמצעיים. ובין בשר לגבינה, בסעודה אחרת. הטור נוקט כר"ת שצריך מים אמצעיים בין גבינה לבשר.

דעת הב"י: יש מחמירין על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה בסעודה אחת מפני שכתוב בספר הזוהר פרשת משפטים וז"ל אשכחן דכל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא. עכ"ל הב"י.

הב"י אינו סומך על פשט לשון הזוהר, כרוב הפעמים, אלא מביא לשון הזוהר ע"פ אותם מחמירין על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה בסעודה אחת [הרי שב"י לא הביא את מקרה השני שבזוהר, 'בשעתא חדא']. ולא כתוב בלשון הזוהר שאין לאכול בשר אחרי הגבינה באותה סעודה, כפירוש אותם מחמירין. כי הרי, פשיטא שאין לאכול ביחד בשר וחלב אף שלא באותה סעודה, ולכן לא הביא הב"י ענין 'בשעתא חדא'.

גם מחמיר הב"י מלאכול באותה סעודה, עוף אחרי גבינה.

פסק השו"ע או"ח קע"ג ס"א: מים אמצעיים רשות. והני מילי, בין תבשיל לתבשיל. אבל בין תבשיל לגבינה חובה.

פסק השו"ע יו"ד פ"ט ס"ב: אכל גבינה מותר לאכול אחריו בשר מיד ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם ואם הוא בלילה שאינו יכול לעיין אותם היטב צריך לרחצם וצריך

להקים שכינתא מעפרא

לקנח פיו ולהדיחו והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה וכן בכל דבר שירצה חוץ מקימחא ותמרי וירקא לפי שהם נדבקים בחניכים ואין מקנחים יפה ואחר כך ידיח פיו במים או ביין במה דברים אמורים בבשר בהמה וחיה אבל אם בא לאכול בשר עוף אחר גבינה אינו צריך לא קינוח ולא נטילה:

ביאור: הרי שהשו"ע לא חוזר ביורה דעה ממה שהוא פסק באורח חיים, המצריך מים אמצעיים בין תבשיל [בהמה כמובא בב"י אורח חיים קע"ג] לגבינה [שלאחריו, כמובא בב"י שם]. ומה שאמרו שהשו"ע ביורה דעה חזר מדבריו בב"י שהחמיר שם אף בעוף אחרי גבינה, אינו מדוייק. כי הרי, הב"י מביא דעת המחמירין על עצמם, ע"פ אותו מאמר הזוהר, באכילת בשר ולא עסקין באכילת עוף אחרי גבינה [בהמה, כמובא בזוהר עצמו, מהמשך דברי רבי יוסי כמו שכתבנו לעיל]. עד שהביא מנהג מהר"ם שהיה מקיל באכילת עוף אחרי גבינה, אף דאמרו בית שמאי ובית הלל (חולין ק"ג ע"ב) שעוף וגבינה באותו שולחן, לא נאכלין.

ברם, מסיים הב"י על דברי עוף אחרי גבינה וז"ל: והא ודאי שהוא [מהר"ם] ז"ל לא ראה ספר הזוהר, ואפ"ה היה מחמיר על עצמו משום מעשה שהיה, ואף על פי שהוא מיקל בעוף היינו לפי שלא ראה ספר הזוהר. אבל אנו שזכינו לראותו, טוב ונכון להחמיר אפילו בבשר עוף: עכ"ל. הרי, מפורש שאין חומרת הזוהר עצמו, אלא חומרה בעצה [טוב ונכון]. באופן, שמה שפסק מרן ביו"ד ס' פ"ט ס"ב, אינו מקיל על הזוהר עצמו, אלא על החומרה שעבו בעוף, ע"פ הזוהר.

תוספת: מאמר הזוהר המובא בב"י אינו מפרש ענין בשר אחרי גבינה, ורק בפרשת פנחס (רמ"ו ע"א), יש איזכור במים אמצעיים בין גבינה לבשר. והרי, שאין האר"י ז"ל נוקט כזוהר לפי אותם

'מחמירין לעצמם' המובא בב"י. ברור, שפירוש הזוהר אינו כמוהם (כפי שכבר ראינו בענין הב"י ששמע ממקובלי ספרד ללבוש טלית קטן ואח"כ להניח תפילין, לצאת לבי"הכנ ושמה, להתעטף בטלית גדול, ע"פ אותו מאמר זוהר שהביא האגור. ואינו כן, שהאר"י ז"ל חלק עליהם במפורש, כפי שכתבנו לעיל), ולכן, האר"י ז"ל נהג כמנהג העם שהרא"ש הביא [עיין לשון הטור קע"ג וז"ל: וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל ולא נהגו העולם כן, אלא נוהגין שלא לאכול גבינה אחר הבשר אפילו הוא בשר עוף, ואין לשנות המנהג, הילכך אין לאכול גבינה אחר הבשר עד שישא כשיעור מזמן סעודת הבקר עד זמן סעודת הערב. עכ"ל] כמובא בשער המצוות [דף לח, דפוס אהבת שלום] וז"ל: "מורי (האר"י) ז"ל נהג שבכל אותו היום שאכל גבינה, לא היה אוכל בשר עד הלילה. עכ"ל וכפי חומרת מר עוקבא לעצמו בפרק כ"ה. [חולין]

☛ דעת הזוהר בחיוב מים אמצעיים בין גבינה לבשר כדעת תוספות, רא"ש וטור.

זו. הנאה בגיד הנשה [זוהר פרשת וישלח-ב"י יורה דעה ס' סה']

דעת התלמוד: מחלוקת בין רבי יהודה לרבי שמעון, והלכה כר"י.

דעת הזוהר: פרשת וישלח ק"ע ע"ב [על כן לא יאכלו בני ישראל וכו' (...)] דאפילו בהנאה אסיר וכו' [

דעת הפוסקים האוסרים: תוספות, חכמי לונגיל [הביאם הרא"ש], בשם רבינו יונה,

דעת הפוסקים המתירים: הרמב"ם, הרא"ש, הרשב"א.

להקים שכינתא מעפרא

דעת הב"י: ומיהו בספר הזוהר פ' וישלח, נראה שהגיד אסור בהנאה ולכן טוב לזיהר: עכ"ל. ועיין דרכי משה (ס"ק י"ב). אמנם, קצת יותר למעלה כתב הב"י שאין ראייה מהזוהר שהגיד אסור בהנאה.

פסק השו"ע (שם ס"י): גיד הנשה מותר בהנאה:

ביאור: אף שמצא הב"י להזיהר ע"פ הזוהר, הרי שהב"י עצמו לא מצא ראייה בזוהר לאסור גיד הנשה בהנאה, ולכן, לא חלק על הזוהר אלא חומרה בעלמא. וכך פסק בשו"ע שמותר. וליתא כלל בדברי האר"י ז"ל !!!

ויש להתבונן למה הב"י כתב בנוסח זה 'נראה שהגיד אסור בהנאה ולכן טוב לזיהר'. הרי, מופיע מפורש בזוהר הזה [וישלח ק"ע ע"ב] שהגיד אסור בהנאה !

אלא, שהקב"ה זיכני (ואין גבול להודות לה) לפענח דברי הב"י, והוא: הסתייגות הב"י כי חשש שכל הפרק הזה המוסיע בזוהר פרשת וישלח ק"ע ע"ב [על כן לא יאכלו בני ישראל וכו' (...)] דאפילו בהנאה אסיר וכו', אינו מן הזוהר עצמו. וכך הוא: ספר אור הלבנה למהר"א אזולאי דף נ"ה פרשת וישלח דף ק"ע ש"ב וז"ל: 'על כן לא יאכלו בני ישראל גיד הנשה וגו' כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה דאפילו בהנאה אסיר ואפילו ליהביה לכלבא וגו', עד, וכל מאן דאכיל בתשעה באב כאילו אכיל גיד הנשה. כל זה מיותר דלא איתיה בכל הספרים הישנים ואינו מהזוהר'. עכ"ל קודש של רבי אברהם אזולאי זצ"ל !!! עכשיו מבינים למה לא נמצא כלל בדברי האר"י ז"ל, ואף הב"י לא סמך לגמרי על מאמר הזה. ודו"ק.

👉 לא נמצא בזוהר

יה. לרדוף אחרי מצות שילוח הקן [ב"י רצ"ב]

דעת התלמוד: אין לרדוף אחרי מצווה זו אלא בהזדמן לקיימה.
(חולין קל"ט)

דעת הזוהר: לא מפורש, לא בתיקוני זוהר (תיקון ו' כ"ב ע"א), ולא
בזוהר חדש (רות צ"ד ע"ב)

דעת הפוסקים בעד: בעל חוות יאיר (ס"ז), ובעקבותיו הברכ"י
(רצ"ב), הבין ופירש מהזוהר, כי יש לחזר אחרי מצות שילוח הקן,
וחייב לקיימה, ולא בהזדמן כדברי התלמוד (חולין קל"ט). ואין
להגיע למסקנת דברי הזוהר כפי פירוש החוות יאיר, שיגרש את
אם העופות ואז היא תצטער ותבקש רחמים על גוזליו ויעורר
רחמי ה' על בניו בגלות. אלא הפוך. כשמקיים אז גורם לזה. לא
שיקיים כדי לגרום רחמנות ה' על בניו בגלות, כי הרי, זו הנהגה
הבאה אחרי פירוש מאמר, דרש, שכבר הזהירו אותנו הראשונים,
שאין להמציא דין או הנהגה מדרש או מאמרים, אלא כשהדין
מפורש בלבד יש לקיימו.

דעת הב"י: ומ"ש [הטור. זית"א] ואינו מזומן אצלו: גם זה משנה שם
(קלח:) ויליף לה בברייתא [קלט:] מדכתיב כי יקרא פרט למזומן:

תוספת:

ומצטטים דברי שער הגלגולים הקדמה ט"ז, שכפי שיש חיוב
לקיים את כל מצוות התורה, כך צריך וחייב לחזר אחרי מצות
שילוח הקן. ואינו כן, אלא הפוך. וזה לשון שער הגלגול כתי"ק של
מוהרח"ו [דפוס אהבת שלום דף כ"ח]: בדיבור המתחיל: "והנה
יש חילוק בענין הנו' וכו' (...) אמנם היא מצוה שאינו מחוייב לרדוף
אחריה כמו שילוח הקן דכתיב בה' כי יקרא קן ציפור וכו'. עכ"ל

מוהרח"ו. ומה שעוסק שמה, אינו דווקא בדין, אם חייב לרדוף אחריו או לא, אלא אם צריך לחזור בגלגול ולקיים את אותה מצוה. וכבר מובא במפורש בשער המצוות (כתי"ק דפוס אהבת שלום דף קמ"ג) וז"ל מוהרח"ו ע"פ רבו האר"י ז"ל: וזה אומר (בפסוק) כי יקרא, דרך מקרה, פרט למזומן כמו שאמרו ז"ל, לפי שזווג הזה הוא דרך מקרה כנוכר. עכ"ל. הרי, שבשום מקום האר"י ז"ל הביא את הזוהר לחייב לקיים את מצות שילוח הקן. לא רק שמוהרח"ו כותב הפוך, כפשא המקרא וחז"ל, אלא מי יעלה בדעתו שהאר"י ז"ל היה חולק על מאמר מפורש בזוהר. ואין.

מ"מ, מפורש בדברי האר"י ז"ל, שאין אנו חייבים לרדוף אחרי מצות שילוח הקן, וכפי הגמרא. ועוד, שאנו מצטט את הזוהר, גם הבית יוסף לא מביא את הזוהר, משמע שהבינו אותו כפשוטו, ולא חידשו שיש לרדוף אחרי מצות שילוח הקן, כדברי בעל חוות יאיר.

יש עוד נזק אחר: הרבה למדנים קובעים כי פירוש אחד ממאמר הזוהר, היא דעת הזוהר. ואינו כן, שהרבה פעמים מקובלים ראשונים [ובפרט אחרונים אחרי האר"י ז"ל] מפרשים מאמר זוהר אחד, ואינו כן לדעת האר"י ז"ל, או בכלל, רחוק מפשטות הזוהר, והפירוש הזה דחוק ונובע נסברא בעלמא. ובודאי הלמדן ישווה בין פירוש הזוהר של פלוני לדעת האר"י ז"ל, אחרי מבצע ביזיון וביטול ערכו המיוחד של האר"י ז"ל, בדורות האחרונים.

👉 לא נמצא בזוהר

סיכום

1. מכל האמור בפרק זה, דעת הזוהר קיימת במחלוקת בחז"ל או בפוסק הלכה, שאף הוא לא הכיר את הזוהר.
2. כל הפעמים שהשו"ע הקיל על בדברי הזוהר, הסיבה היא, כי אין זה מפורש בזוהר אלא נובע מפירוש חלק מהמקובלים, ואין חשש ברור אלא חומרה בעלמא.
3. אין הזוהר חולק על התלמוד בשום מקום, ואדרבה, הוא מאיר אותו כדברי מוהר"ח בהקדמתו.
4. לרוב המקומות, יש לזוהר סמך בתלמוד או בפוסקים.
5. הזוהר קודם לתלמוד ולפוסקים, ואינו צריך שום סמך, אלא שיש להיזהר מאוד להעמיד את דברי הזוהר כפשוטם [בענין ההלכה], ולא לסמוך על מפרשים ודרשות, אלא ע"פ האר"י הקדוש המאומת.

אין מחלוקת בין השו"ע להאר"י ז"ל

❧ דחיית דברי הקדמת ספר 'שלמי ציבור'

- בענין יוהרא: רבי שמואל ויטאל כבר הקדים את התרופה למכה:
אמר שמואל: מתוך דברי מורי [מוהרח"ו] הרב ז"ל, נראה שאין בזה
משום יוהרא הרוצה להתנהג כמנהג הרב [האר"י] זלה"ה. [סידור חמדת
ישראל כת"ד צח]

- בענין 'כמה דברים שיש חילוק בין המקובלים לדברי הפוסקים':
○ ברכת הנותן ליעף כח
מביא המחבר [רבי ישראל אלגאזי] דברי הב"י בשם הרמב"ם הסמ"ג
והרוקח ז"ל שלא הזכירו את ברכת 'הנותן ליעף כח', וכך נהגו [לא
לאומרה] מסיים מרן הב"י.

א. האר"י ז"ל אינו חולק על הפוסקים, אחרי שברכה זאת כבר הובא בטור
עצמו. ועיין הב"ח, שברכה זאת מופיעה בתלמוד שלהם.

ב. גם בב"י, וגם בשלחן ערוך, מרן לא אסר לאומרה. גם לא הזהיר, והביא
דעתו 'שדבריהם לא נראין'. באופן שנתן אפשרות לברך למי שחפץ כן.

ג. גם, חלק הספרדים נהגו לברך ברכה 'הנותן ליעף כח' עוד לפני לידת האר"י
ז"ל [רצ"ד 1534 למנין]. היא מופיעה בסידור לספרדים שנת רפ"ד [1524]
דפוס ונציה, סידור שעליו הגה מוהרח"ו.

- אם יש לברך ברכות השחר אפילו שלא נתחייב בהם
 - א. האר"י ז"ל אומר שצריך לברך ברכות השחר כמנהגו של עולם. דעה זאת מופיעה כבר בר"ן ובליקוטי הרמב"ן, כמובא בב"י עצמו. הרי, לא רק שבאר"י ז"ל לא חידש, גם פוסקים קדמו לו!
 - ב. מרן הב"י (ס' תרי"ג) בענין ברכת 'שעשה ללי צרכי' ביו"ה כו"ל: כתב בעל העיטור: איכא מ"ד שאין מברכין בי"ה נטילת ידים ושעשה לי כל צרכי, כיון שאסור בנעילת הסנדל ובנטילת ידים. ומסתברא כיון דבידו וברשותו הוא לנעול משום סכנת עקרב, יכול לברך כמו בשאר ימים. עכ"ל הב"י.
 - דברי האר"י ז"ל: צריך לברכן בכל יום כולן [ברכות השחר] אעפ"י שלא נתחייב בהם לפי שעל מנהגו של עולם נתקנו, חוץ מברכת שעשה לי כל צרכי ביום תשעה באב ויום הכפורים שאז כל העולם יחפים. (שער התפלה ד"לה):
 - הרי שהאר"י ז"ל והב"י מסכימים: ביום שאינו נועל נעל והוא יחף, לא יברך ברכה זו.

- אם מברך הנותן לשכוי בינה בלילה
 - כבר כתבנו לעיל כי לפי הר"ן והרמב"ן כן מברכים כל ברכות השחר כולן כדרך העולם, אף שלא נתחייב בהן. וכך פסק האר"י ז"ל.

- ברכת תפילין אם יברך מיושב
 - מה שהביא מרן הב"י בריש סימן ח' ע"פ הירושלמי 'כל הברכות מעומד', כבר גילה האר"י ז"ל שאינו מהירושלמי אלא מחכם אחד. והשלמי ציבור הכריזו מיד אחר מכן: 'זמטעם זה נהגו לעמוד כשמברכין על התפילין', בלי שום סמך וראייה. מה גם, שאינו מופיע בשו"ע, אם לעמוד או לשבת. משמע, כל אחד יעשה כמנהגו [הנכון, ולא המוטעה]. ועיין בשלחן לחם הפנים ח"ב ס' כ"ה, המביא רשימה של גאונים וראשונים שאינם מחייבים לעמוד או לשבת בזמן ברכת תפילין של יד. וכך כתב הרדב"ז ס' כ"ה.

○ ברכת והערב נא
בענין עניית אמון אחרי ברכת 'על דברי תורה'. המחבר (שלמי ציבור)
מפרש דברי השו"ע (ובשו"ע עצמו ליתא) שאין לענות אמון אחרי ברכת
'על דברי תורה'. ומביא אח"כ את האר"י ז"ל שכן היה עונה אמון. הרי, יש
חילוק בין מקובלים לפוסקים.
אמנם אינו נכון, כי מוהר"ח"ו כבר כותב 'כדעת בעל הטורים'. ויש מזימה
להפריד בין המקובלים לבין הפוסקים כל אורך הספר, מלווה באזהרות על
יוהרא, שמנהגי קבלה רק למצניעין, וכל הספר מכיל הנהגות ע"פ הזוהר
והאר"י ז"ל...

○ אות ו': לברך על טלית קטן
פשוט מכל דברי השו"ע בס' ח', שיש לברך על טלית קטן, וכך נהג האר"י
ז"ל. ומה שכתב בס' ו' דיכול לברך על טלית קטן 'להתעטף', הוא בענין
מטבע הברכה אם 'להתעטף' או 'על מצות ציצית' כמובא ברמ"א. ודלא
כבעל השלמי ציבור שהבין 'שיכול לברך' הוא אם לברך או לא על טלית
קטן.

○ ז': לבישת טלית קטן על בגדיו
האר"י ז"ל לובש מעל הבגדים כדעת הטור המפורשת [שיש לו ציצית
בחלוקו, וכפירוש הב"י עצמו בסימן זה ס' ח', וז"ל ומתוך מה שאמר
רבינו, או שיש לו ציצית בחלוקו – נראה שדרך טלית קטן ללבושו תחת
בגדיו], דלא כפסקו בשו"ע.

○ ח': אם התפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית אין צריך להמתין על הציצית.
כדברי הרמ"א.
ומביא הזוהר והאר"י ז"ל הכותבים הפוך. ואיך לא הביא לשון הרדב"ז
ובכלל, לשון הב"י בשם האגור, ובשם מקובלי ספרד, ובשם רבינו יונה
בספר היראה, שיש מ"מ ללבוש ציצית קודם תפילין. וכך פסק בשו"ע.

להקים שכינתא מעפרא

- ט': תפילין שהניח קודם שקיעת החמה אפילו הם עליו כל הלילה מותר הביא הרמב"ם והרא"ש, אבל שכח להביא את מרן השו"ע עצמו, ס' ל' ס"ד, לחלץ אין תפילין עם שקיעת החמה.
- י': אין צריך לברך על טלית גדול אף מבעוד יום בערב יוה"כ השלמי ציבור כותב: 'ובספר הכוונות כתב דאפילו מבעוד יום אין צריך לברך עליו לפי סודן של דברים, כי בחינה זה נעשית מאליו. ועיין בספר נגיד ומצוה שנפל טעות סופר שם'. עכ"ל השלמי ציבור.
- א. רבי שמואל ויטאל מעיד הפוך על מנהג אביו מוהרר"ו לברך מבעוד יום קודם שקיעת החמה ערב יוה"כ, וכמנהג התשב"ץ.
- ב. לשון האר"י ז"ל שהביא השלמי ציבור אינו קיים, לפחות בכתבי יד של מוהרר"ו (שער התפלה והוא העיקרי).
- ג. דברי ש"צ בהרבה מקומות מוכיחים שחא היו בידיו כתבי האר"י ז"ל המדוייקים, להיפך, ודלא כמי שטען הפוך [עין יצחק ח"ג].
- י"א: לעשות פנים רצועות התפילין באיזה צבע שירצה בשם הטור (ס' ל"ג). והאר"י ז"ל אומר גם פנים התפילין בצבע שחור. וש"צ (שילמי ציבור). ושכח את הב"י בשם הרמב"ם וז"ל: וכתב הרמב"ם שאם לא יעשה הבתים שחורים יעשה הרצועה מצבע הבתים. צריך לומר דאחורי הרצועה קאמר, דאילו פני הרצועה אי אפשר לעשותם אלא שחורות, דהא הלכה למשה מסיני נינהו. וכתב הרמב"ם (שם): ונוי הוא לתפילין שיהיו כולם שחורות, הקציצה והרצועה כולה. כלומר, שגם אחורי הרצועה יעשה שחור, ולא נהגו כן. עכ"ל הב"י. אף שלא נהגו בזמנו, מ"מ, זו היא דעת הרמב"ם.
- י"ב: יניח של ראש קודם שיכרוך רצועות יד הטור בשם הרא"ש. והאר"י ז"ל נהג כמהרי"ל [מנהגים טו"ת ט']

להקים שכינתא מעפרא

- י"ג: לגלות תפילין של ראש
כבר רבי אברהם חיון השיג עליו בשם מהריק"ש.
- י"ד: לא לחלוץ תפילין עד אחר קדושת ובא לציון
והוא מנהג העם. האם באמת נחשב כמחלוקת בין מקובלים לפוסקים.
ספקוני.
- י"ד*: לחלוץ בר"ח אחרי הקדיש. (קודם מוסף)
כך מופיע בשו"ע עצמו, ס' כ"ה סי"ג.
- ט"ו: המאחר לתפילה מדלג כדי להתפלל עם הציבור
מביא שע"פ הרב [האר"י] ז"ל, צריך לומר פסוקי דזמרא בסדר, ולא
בדילוג כי הוא מהפך סדר המדרגות.
א. לא מובא כלל בכתבי האר"י ז"ל.
- ב. משמע הפוך בשער התפלה למוהרח"ו: בענין מי שהפסיד ברכו הראשון
בליל שבת, קודם ברכות ק"ש, יכוון בברכו בתרא קודם עלינו לשבח,
לקבל תוספת רוח ותוספת נשמה דנשמה יתירה ביחד, כי אי אפשר לקבל
תוספת נשמה בלי לקבל קודם לכן תוספת של רוח. מ"מ, אומר 'השכיבנו',
מקבל תוספת נשמה באומרו 'והגן בעדנו ופרוס' וממשיך תפילתו, אף
שלא קיבל 'תוספת הרוח' בברכו הראשון.
- ט"ז: הוספת פסוק 'וביום השבת' בפרשת התמיד בשבת
שו"ע ס' מ"ח בשם הטור. והאר"י ז"ל בשם ספר המנהיג דיני תפילה ס'
ט"ו [ע"פ תפילת חיים].
- י"ז: בענין הפסק בפסוקי דזמרא
מביא כי האר"י ז"ל אפילו במקום שרשאי להפסיק לא היה מפסיק לומר
עם הציבור, כדי שלא לבלבל סדר עליית העולמות, וכן כתבו שהיה נוהג

כשהיו הקהל אומרים ה' מלך, והוא היה אומר סדר הזמירות, היה קם מעומד והוא לא היה אומר ה' מלך.

- א. האר"י ז"ל נהג בזה כדברי השו"ע (ס"ו ס"ב) אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי להפסיק כמו מברוך שאמר ואילך, לא יפסיק אלא יאמר התיבות שהוא אומר [לא מזה שהציבור אומר כדברי הרא"ש בק"ש. זית"א] בשעה שהציבור אומרים פסוק ראשון בניגון הציבור, שיהא נראה כאילו קורא עמהם. ע"כ מה שבעצמו מצטט הרב ש"צ.
- ב. נמצנו למדים כמה דברים. שלדעת האר"י ז"ל מותר להתקדם בתפילה ולא עם הציבור דוקא [דלא כמי שהחמיר בדור שלנו]
- ג. שאף שהמחבר ש"צ מביא קודם את דברי השו"ע, הוא מציג את האר"י ז"ל באופן מוטעה.

האמת היא, שכן האר"י ז"ל היה מפסיק אף בפסוקי דזמרה כדברי מוהרר"ו: "וראיתי את מורי ז"ל שהוא לא היה מסדרם [ברכות השחר. זית"א] בבית הכנסת אלא בביתו בקומו ממיטתו כפי הסדר הנז' בגמרא כנ"ל אבל כשהיה איזי אדם מברך ומסדר הברכות בבית הכנסת היה עונה אחריהם אמן, ואפילו אם היה באמצע הזמירות היה מפסיק לענות אחריהם 'אמן', אף אם היו המברכים רבים. ועיין מה שכתבנו בעניין ברכת 'המעביר חבלי שינה' להלן. [שער התפלה דל"ה]. איני מבין איך אפשר כ"כ לטעות את הקורא/הלומד.

- י"ח: אין לכפול ה' ימלוך' שבסוף השירה מביא הב"י בשם אורחות חיים שאין לכפול כלל. אמנם, הב"י מביא בהתחלה את הרד"א, גדול מסדרי נוסח הספרדים, שכן כותב לכפול ה' ימלוך לעולם ועד'. ודעת האר"י ז"ל כדעת הרד"א בזה.

להקים שכנתא מעפרא

- י"ט: לעמוד באמירת 'שתבח' ע"פ הגה. אמנם, מפשט השו"ע (נ"א ס"ז) רק החזן עומד בישתבח. הרי, האר"י ז"ל והשו"ע חד ניהו בזה.
- כ': לעמוד כשאומרים קדיש לפי הרמ"א. לא כן בשו"ע. וכך האר"י ז"ל שאין לעמוד אף פעם בקדיש אלא שאם נטפס מעומד, עונה עד 'בעלמא' ויושב.
- כ"ב: אין חויב לענות קדיש עד 'בעלמא' בשם השו"ע (נ"ו) ועיין בב"י המביא את הרד"א לענות עד 'ואמרו אמן', וגם דעה נוספת בב"י (נ"ו) זו"ל:
ויש אומרים שצריך לענות בקדיש כ"ח תיבות, לקיים מה שנאמר כח מעשיו הגיד לעמו", וכ"ח תיבות יש מ"אמן יהא שמיה רבא מברך" עד "דאמירן בעלמא". ע"כ. והוא כדעת האר"י ז"ל.
- כ"ג: אין לומר פיוטים בין ישתבח ליוצר בימים נוראים
א. לשון ש"צ: 'ושאר הוידויים שתיקנו ביום הכיפורים של הר"ן והריטב"א. עכ"ל בעל הש"צ. רבי שם טוב בן ארדומיל. כך צריך לכתוב, ולא הריטב"א. הרי לא היה לבעל הש"צ כתבי האר"י ז"ל המדויקים. ויד עוד הרבה מקומות שאינו מעתיק מכתבי יד קודשו מוהרח"ו הנכונים. ודלא כדברי עין יצחק [ח"א/ג]
- ב. "וכל שכן בפיוטים שבין ישתבח ליוצר". דברי הש"צ. והם דברים הפוכים מוהאר"י ז"ל לחלוטין: דברי מוהרח"ו בשער התפלה: "ואף אם הם באמצע ברכות יוצר וישתבח היה אומרים לפי שהם היו תנאים והיו יודעים מה שהיו מתקנים וכל דבריהם היו מיוסדים על פי דרך האמת". [דק"ת]

להקים שכינתא מעפרא

ג. יצא פולמוס נגד הפיוטים באמצע התפילה, בשם האר"י ז"ל, והוא עיוות גדול, כי הוא היפך דעת האר"י ז"ל, שכן מותר לאומרם.

ד. הדיוק באר"י ז"ל הוא הבדל בים פיוטי הראשונים שאינם מכוונים היטב לאמת, לבין פיוטי הקדמונים שהם כן מכוונים לחכמת האמת.

○ כ"ד: להשמיע קולו בתפילתו, ובפרט בראש השנה בקול רם
א. אף לשו"ע אין להרים קולו או להשמיע לאוזנו בתפילת העמידה, כפי שהוחכנו להלן [בפרק בדברים שהאר"י ז"ל והשו"ע מסכימים] וכדעת האר"י ז"ל ע"פ הזוהר. ודברי מוהרח"ו ע"פ רבו ז"ל הם ברורים.

ב. מה שהביא הש"צ בשם השו"ע [תקפ"ב] "דבראש השנה מותר להתפלל בקול רם", אינו לשון השו"ע ז"ל: אף על פי שכל ימות השנה מתפללים בלחש, בראש השנה ויום הכיפורים נוהגין לומר בקול רם. ולהטעות לא חיישינו, כיון שמצויים בידם מחזורים.

ג. מלשון השו"ע, כן מתפללים כל השנה בלחש.

ד. שו"ע תקצ"ב: יתפללו הצבור בלחש תפלת מוסף ט' ברכות, ושלח צבור יתפלל גם כן עמיהם בלחש. הרי, מפורש בשו"ע שמתפללים בלחש בראש השנה.

○ כ"ה: כורע בסוף תפילתו ופוסע ג' פסיעות לאחוריו, יטה ראשו לצד שמאל ואח"כ לימין
הש"צ מביא דעת מהר"ם דילונזאנו כי דעת הזוהר אינו כדעת הרמב"ם והטור.

א. דעת הרמב"ם והטור: גומר תפילתו, כורע, פוסע ג' פסיעות אחורה, וקודם שיזקוף, נוטה ראשו לשמאל, ואח"כ לימיו.

ב. דעת מהר"ם מלומזאנו ע"פ הזוהר: בעושה שלום כורע וזוקף שמאלה, כורע וזוקף ימינה.

להקים שכינתא מעפרא

- ג. מלשון ריב"ל, הרי פוסע ואח"כ כורע, כדעת הזוהר.
- ד. אין זה דעת הרמב"ם
- כ"ו: לומר נוסח יום המנוח הזה בשבת והמקור בנגיד ומצוה, והכניסו דברי ר"י צמח בגוף הפע"ח.
 - כ"ח: אין לומר שום תיבות עם הש"ץ בחזרה מקור האר"י ז"ל בתוספתא דמסכת פיאה
 - כ"ט: במודים דרבנן, לשחות תחילה וסוף וטוב לחוש לדבריו מביא את השו"ע (קכ"ז ס"א) שטוב לחוש לדברי האומר לשחות גם בסוף, וטוב לחוש לדבריו. אמנם, השמיט את התחלת סעיף השו"ע: כשיגיע שליח צבור למודים שוחין עמו הציבור ולא ישחו יותר מדאי. ע"כ. הרי, שלשחות מעט גם האר"י ז"ל מסכים.
 - ל': להטות על צד ימין בנפילת אפים כשיש לו תפילין ביד שמאל השמיט דברי השו"ע שפונים שמאלה ס' קל"א ס"א כדעת האר"י: כשנופל על פניו נהגו להטות על צד שמאל.
 - ל"א: בשבת ויום טוב אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא עיין בב"י (קל"ג) המביא כמה מנהגים בזה של קהילות ישראל, והרי היה המנהג קיים עוד לפני הריב"ש.
 - ל"ב: אין לומר קדיש יתום בשבת יום טוב מביא בשם האר"י ז"ל לומר קדיש יתום אפילו בשבתות וימים טובים. לשון מוהר"ח ז"ל: ונלע"ד ששמעתי ממורי ז"ל שטוב לומר הקדיש הזה מי שהוא יתום כל השנה כולה אפילו בר"ח ובימים טובים ובשבתות (...)
- וגם בכל שנה ושנה ביום שמת בו אביו בג' תפלות היום ההוא לפי שאין

הטעם כמו שחושבין המון העם שהוא מועיל להציל את אביו מדינה של גהנם לבד, כי הנה עוד בו תועלת אחר והוא להכניסו בג"ע ולהעלתו ממדרגה אל מדרגה, וא"כ גם בשבתות וי"ט צריך לאומרו. (ד"נג):
 דברי הבי"י [שע"ן]: כתב הכלבו על מה שנמצא בהגדה שפעם אחד פגע רבי פלוני באחד שהיה מקושש עצים וכו' אמר ליה אין מי שיצילני אם לא שיאמר בני קדיש א' או יפטיר בנביא על זה פשט המנהג לומר בנו של מת קדיש בתרא כל י"ב חדש. ע"כ

○ ל"ג: להניח תפילין רק בשחרית ולא במנחה, וחזרת הש"ץ כבר עסק בענין זה הבי"י [ס' קכ"ד וס' רל"ד], שיש לחזור תפילת העמידה בכל התפילות, וכך תיקנו חכמי צפת.

○ ל"ו: לברך ברכת הלבנה מג' ימים הביא בשם ספר הכוונות שאין מברכין על הלבנה עד שיעברו ז' ימים וכדמשמע מדברי הזוהר.
 לא נמצא בזוהר ובפרט לא בכתבי האר"י ז"ל. ומה שכתוב בעמודי הוראה על מורה באצבע להחיד"א אינו מוכרח כלל. אלא שאנו הולכים לפי השו"ע כשאין הדין ברור באר"י ז"ל. ולכן, ע"י ר"י גיקטיליא (כמובא בב"י ובשו"ע), מברכים מיום הז' למולד.

○ ל"ז: לקרוא רק פרשה ראשונה בק"ש על המיטה ע"פ הרמ"א הטור (רל"ט) הביא מנהג אביו הרא"ש לומר גם 'והיה'. והב"ח הביא את מהרש"ל לומר ג' הפרשיות להשלים רמ"ח תיבות-אבריו.

○ ל"ח: לא להזכיר חטא בראש השנה – רמ"א א.
 מפורש בשער התפלה: מורי ז"ל לא רצה שיאמרו בשבת שבין ר"ה ל"ה ולא בשני י"ט של ר"ה אבינו מלכנו חטאנו לפניך או אבינו מלכנו מחול וסלח לכל עונותינו וכיוצא בזה בשאר אבינו מלכנו, שנוכר בהם בחינת חטאים ועונות ויודים. (ד"שיט):

להקים שכנתא מעפרא

ב. מזה שהש"צ הביא בשם האר"י ז"ל לומר בלחש בשעת תקיעות דמיושב, היה בלב, ולא היה משיע לאזניו, כדברי מוהר"ח"ו (שער התפלה ד"שיט):

○ ל"ט: לתקוע תשר"ת ג' פעמים במלכות, בזכרונות ובשופרות דברי רבי שמואל ויטאל בחיים שנים ישלם: נהרא נהרא ופשטיה. אמנם אינו כך לפי האר"י ז"ל. ועיין שו"ע ס' תקצ"ב ס"א, המביא מנהג בזמנו שהשתנה. [תשר"ת בשופרות, תש"ת בזכרונות ותר"ת בשופרות]. הרי, השו"ע חולק על עצמו? אלא ודאי שיש כמה מנהגים שונים.

○ מ': אין לערוך כפרות ערב יוה"כ דברי שו"ע. וכבר ידוע שהאר"י ז"ל היה נוהג בכפרות באשמורת הבוקר, ע"פ הגאונים, הקודמים למרן השו"ע. הרי שהאר"י ז"ל לא חולק על הפסיקה!

○ מ"א: כיוון הנענועים בדרך ימין, מזרח דרום מערב צפון ואין טעם להאריך, כי הרואה יעיין בדברי הב"י עצמו (ס' תרנ"א), שיש כמה דעות באיזה כיוון לנענע.

אף שיש עוד מה להגות, מ"מ, קורא יקר, מקווים אנחנו שהבנתם כי אין הקבלה (ובפרט האר"י ז"ל) חולקת על הפסיקה, ואין כמעט מחלוקת בין מקובלים לפוסקים.

גילוי אליהו הנביא ז"ל להאר"י ז"ל

כמה מאחרונים ניסו לטייח את אמיתות קבלת האר"י ז"ל מפי אליהו ז"ל, והביאו דברי 'אגרות התניא', בשם הגר"א ותלמידו ר"ח מוולוז'ין, כי אין כל תורת האר"י ז"ל מפי אליהו הנביא ז"ל, אלא מעט מזער. גם כך אמר רבי אפרים כהן ראש מקובלי ירושלים בזמנו [לפי דברי המביא את עדותו], וכך מסכים ה'לשם' עם דברי שמועת הגר"א. וכך מובא בעין יצחק ובספר 'מיוסף עד יוסף' עיי"ש בפרק 'שער הפשט והסוד' דף קס"ו והלאה.

אלמלא שהמקור [אגרות תניא] מפוקפק בלבד, כדברי הר"י הלל בספרו האר"י וגוריו, לא היה צריך לר"י הלל שליט"א לטרוח לשוב לבזיון שנעשה לאר"י הקדוש.

הלוא, איך אפשר לסמוך על ספר אחד, אם חושדים במחברו? והבדר כ"כ פשוט. הרי, היו צריכים לסמוך על דברי מוהר"ח, שממנו קיבלנו כל תורת האר"י ז"ל המאומתת והנכונה.

וז"ל מוהר"ח בהקדמתו לעץ חיים [מובא ב'שער כתבי מורי', דפוס אהבת שלום]:

"הרב הגדול האלהי החסיד מורי ורבי כמהר"ר יצחק לוריא זלה"ה האשכנזי, מלא תורה כרמון במקרא במשנה בתלמוד בפלפול במדרשים והגדות, במעשה בראשית ומעשה מרכבה, בקי בשיחת אילנות בשיחת עופות בשיחת מלאכים, מכיר בחכמת הפרצוף הנזכרת בזוהר (...), יודע בכל משעה בני אדם שעשו ושעתידין לעשות, יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל, יודע כל העתידות, וכל הדברים ההווים בכל הארץ, ובמה שנגזר תמיד בשמים, יודע בחכמת הגלגול מי חדש ומי ישן, ואיפה האיש ההוא באיזה מקום תלויה באדם העליון ובאדם הראשון התחתון, יודע בשלהבת הנר ולהבת אש דברים נפלאים, מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים ראשונים ואחרונים, ומתעסק עמהם בחכמת האמת, מכיר בריח האדם כל מעשיו (...) וכל החכמות הנזכרות היו

אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה מבלתי שיצטרך להתבודד ולחקור עליהם.

ועיני ראו ולא זר דברים מבהילים לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ מימי רשב"י עד הנה.

וכל זה השיג שלא ע"י שימוש בקבלה מעשית חלילה וחס, כי איסור גדול יש בשימושן. אמנם כל זה היה לו מעצמו ע"י חסידותו ופרישתו, אחרי התעסקו ימים ושנים רבים בספרים חדשים גם ישנים בחכמה זאת.

ועליהם הוסיף חסידות ופרישות וזריזות וטהרה וקדושה, והביאתו לידי אליהו ז"ל שהיה נגלה אליו תמיד ומדבר עמו פה אל פה, ולימדו חכמה זאת. (...)

והנה, מלבד החקירות והנסיונות והמופתים אשר ראינו בעינינו מן הרב הנזכר (האר"י), הנה הדרושים והדברים עצמם אשר בחיבורינו זה יעידון יגידון, וכל רואיהם יכירום כי דברים עמוקים ונפלאים כאלה, אין יכולת בשכל אנושי לחברם, אם לא בכח השפעת רוח הקודש ע"י אליהו ז"ל". עכ"ל מוהר"ח וממשיך שם בעניינים.

ברור, ואין צורך להביא ראיה, כי כבר כתוב בידי מוהר"ח ב"כמה מקומות [וכל זה יובא בהרחבה בע"ה בחלק ב' לחיבורנו] שכל מה שקיבל מוהר"ח בעצמו, מרבו האר"י ז"ל, היה בגילוי תמידי של אליהו הנביא ז"ל.

ואין השכל סובלת את תחרות פוסקים ומקובלים אחרונים, לבזות ולפגוע בתורת האר"י ז"ל, בכבודו, ובכבוד תלמידו המובהק הנאמן רבי חיים וידאל ב"ר יוסף. זיע"א

מנהגי האר"י ז"ל מיועדים לכל עם ישראל

מכל מה שנאמר ב400 שנים האחרונות, נקודה אחת היתה מאוד קשה להבנה. אותם ת"ח ופוסקים שהפיצו מנהגי האר"י ז"ל, ואף דרושים, דרך ספריהם, גם הסתייגו לאפשר להמון העם לקיים הנהגות האר"י ז"ל והזהר הקדוש.

א. הנהגות ודעת הלכתית מהזהר מופיעות כבר בכמה ראשונים, ודווקא הם, לא חששו שכל אחד ינהג כזוהר. הריקנטי, האגור, הרא"ם, הרמ"א, ובפרט, הבית יוסף, ועוד.

ב. בהתחלת ימי האחרונים, הרדב"ז, רבי יהודה כלץ, רבי משה אלאז, ועוד.

ג. מנהגי האר"י ז"ל הופצו גם בב' נושאי כלי השו"ע המפורסמים: המגן אברהם, והבאר היטב, ובעקבותיו רוב האחרונים כנסת הגדולה, הפרי חדש רבי יהודה עייאש, רבי אברהם אזולאי על הלבוש, ועוד.

ד. החיד"א הוא אחד מן הפוסקים הגדולים האחרונים, שקבע בגדירות רבה את מנהגי ע"פ קבלה בכל ספרים, ובסידורו 'תפילת ישרים' (דפוס ליורנו עם הגהותיו).

ה. חכמי איזמיר (וטורקיה) הם הם שע"י הסתייגותם מצד אחד, והפצת מנהגי האר"י ז"ל (שלרוב אינם מדוייקים) מצד שני, הכניסו בלבול וחסד. הפצת מנהגי קבלה (ובחיבור הזה לא נעסוק בהשפעת כת השבתאים שר"י, שהכניסו טינופת בכל מה שקשור לקבלה, ע"י הדפסת ספרים, סידורים, ושליחת קונטרסים לכל 'חוג' לומדי קבלה בפולין, באיטליה, בצפון אפריקה, ובפרט בארץ, וכל זה ע"י שדרים מירושלים) נטפסה כ'אופנה' דאז, אמנם, במזיד, הקימו כתות כתות של 'מצניעין', לומדי קבלה ומקיימי סיגופים וטקסים מיוחדים בסתר, על מנת לשמור על גחלת אותה כת מאיזמיר.

1. אמנם, כבר בזמן מוהרח"ו, הותרה הגבלת האר"י ז"ל ללמוד בתורתו ולנהוג הנהגותיו [ועיין מזה שכתבנו הלאה בפרק השלשלות כתבי האר"י ז"ל בענין כלבול הכתבים]. וז"ל מוהרח"ו בהקדמתו (הקדמת עץ חיים בשער כתבי מורי, דפוס אהבת שלום):

- "הרי מבואר שעד עתה היו דברי חכמת הזוהר נעחמים, ובדרא בתראה תתגלה ותתפרסם חכמה זאת, ויבינו וישכילו ברוי התורה, מזה שלא השיגו בדורות הקודמים אחינו, ובוזה נסתקלה השגת הפתאים וקלי הדעת וכו'"

- "השער הא' (שער התפלה) בביאור כוונות התפלות של חול ושל השבתות וימים טובים ור"ח וחנוכה ופורים, וכל המעשים והמצוות הנהגות בכל זמנים האלו".

- "ולכן אני הצעיר (מוהרח"ו) רציתי לזכות את הרבים ולהאיר את עיניהם"

○ בנו של מוהרח"ו, רבי שמואל ויטאל מכריז: מתוך דברי מורי הרב (מוהרח"ו) ז"ל נראה שאין בזה משום יוהרא הרוצה להתנהג כמנהג הרב (האר"י) זלה"ה. [סידור חמדת ישראל כת"י ד"צח. אהבת שלום]

○ בענין החיד"א בכיכר לאדן (ס' ה' אות ז') שלא נאמרו דברים אלו (מנהגי האר"י ז"ל) אלא למצניעיהם.

החיד"א חוזר בו בספרו 'מחזיק ברכה' על השו"ע ס' ר"ץ אות ב' ז"ל: ורבים שמקיימים מנהג רבינו האר"י זצ"ל בזה (שינה ביום שבת) ומה טוב אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קדש הם. עכ"ל החיד"א.

○ וכך כותב השערי תשובה בשם החיד"א ס' ר"צ ז"ל: וכתב בכרכ"י שכתבו בשם האר"י שהיה ישן ב' או ג' שעות בשבת וכתב מח"ב שרבים מקיימים מנהג דאר"י ומי יתן אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קודש הם ע"ש:

🌀 השתלשלות כתבי האר"י ז"ל בקצרה

כתבי האר"י ז"ל: אלו כתבים וגם הגהות במחזוריו שמצא מוהרח"ו והעתיקם בשער כתבי מורי, אחרי הסתלקות רבו ז"ל לחיי העולם הבא.

כתבי בתרא למוהרח"ו [הוא רבי חיים ויטאל]: הם אותם ח' שערים, הנקראים 'עץ חיים', ששמרם בתיבתו וערך אותם כל חייו. נדפסו בשנים האחרונות ע"י חברת 'אהבת שלום' [ורק ד' מהם מכ'תיבת י"ד ק'ודשו של מוהרח"ו, והם: **שער התפלה, שער המצות, שער הגלגול ושער רוח הקודש**. ד' אחרים שהם בכת"ק של מוהרח"ו ז"ל, ועוד לא זכו לצאת לאור אלא ע"פ העתקות: **שער כתבי מורי, שער ההקדמות, שער המאמרים, שער הפסוקים**]

כתבי הגניזה: אלו כתבים שמוהרח"ו בעצמו גנזם, ואחרים הוציאום בלי הסכמתו, בעודנו מוהרח"ו חי בתקופה זו [הקדמת ספר אור החמה למהר"א אזולאי ע"ה]. עברו בידי רבי אברהם אזולאי שמסר לרבי יעקב צמח ובית מדרשו, והוא ערך ופירש אותם: **עולם תמיד, אוצרות חיים, פירוש מוהרח"ו על הזוהר** קודם שלמד אצל האר"י ז"ל, והוסיף ר"י צמח קהילת יעקב, **אדם ישר, וזוהר הרקיע**, שבהם הכניס חלקי כתבי הגניזה. נוצר בלבול רב, כשכינו את כתבי הגניזה בשם מהדורא בתרא, היות שנגנזו קודם שמוהרח"ו סיים לערוך את ח' שערים שלו שאנו מכירים. ולכן, צריך לתקן ולקרוא בשם האמיתי שלהם: **כתבי הגניזה**, ולא כתבי מהדורא בתרא.

תלמיד ר"י צמח, **רבי מאיר פאפיראש** ערך גם הוא כתבים, המפורסם ביותר הוא '**פרי עץ חיים**' ו**טעמי המצוות** ונוף עץ חיים, בערבוב פנקסי מכל מיני כתבים, ובפרט משער הכוונות ל**רבי אפרים פנצ'ירי**, מתלמידי מוהרח"ו בדמשק, ומת"ר ניירות.

ת"ר ניירות: אלו כתבים שהועתקו בלי ידיעת והסכמת מוהרח"ו בתקופת מחלתו בדמשק, ומלאים בשגיאות. הועברו ל**רבי בנימין הלוי**, שלא ערך אותם, והם אלו בשם '**סדר/ספר**' הכוונות, הדרושים, הייחודים, ליקוטי ש"ס, וכו'.

מבוא שערים: ממה שמצא נכד מוהרח"ו אחרי הסתלקות מוהרח"ו, ואינם ממהדורא בתרא למוהרח"ו. והוציאו עוד הרבה ליקוטים כ'**דרוש האצילות**' למוהרח"ו ו'**בית מועד**' שאינם בר סמכא כלל.

כתבי מוהרש"ו, הוא רבי שמואל ויטאל [הגהותיו בשם **א"ש**, א"מ ש'מואל]. ח' שערים שערך אחרי כתיבת מהדורא בתרא של אביו מוהרח"ו. והם: **שער הכוונות**, **שער המצוות**, **שער הגלגולים**, **שער רוח הקודש**, **שער מאמרי רשב"י**, **שער מאמרי רז"ל**, **שער הפסוקים**, **שער ההקדמות**. הוסיף וערך בערבוב גדול מה שאביו מוהרח"ו סידר [ולכן הכניס בגוף הספרים, גם קונטרסים החברים, שהם גורי האר"י ז"ל חברי מוהרח"ו, הפך עריכת רבי חיים ויטאל שערך אותם, לרוב, בסוף כל ספר, על מנת שנדע מה שהוא קיבל בעצמו מרבו האר"י ז"ל סולת נקייה]

ולנו, אין אלא כתבי מוהרח"ו המקוריים בלבד, הם מהדורא בתרא, ועל פיהם ערכנו כל ספרינו.

רוב ספרי מקובלים האחרונים [חוץ מכתבי מוהרר"ו כתי"ק] משובשים

[בכל ספריהם כיום, ההוגים תמיד מחזירים את מקור המאמר לפרי עץ חיים או למבוא שערים, שלא רק שאינם מהאר"י ז"ל אלא מכתבי מוהרר"ו עצמו שהרכיב בדברי רבו ז"ל וחשש שסברתו אינה מתאימה לתורת רבו ז"ל המקורית – גם קובעים ספר פרי עץ חיים ומבוא שערים כמקור אמין ועליוני, כשבמציאות, הם עירבוביא של כתבים ועתקות לא נאמנים, ואין להם מקום בסדר הכתבים שערך מוהרר"ו ז"ל, אלא סידרו רבנים שלא הכירו כלל את מוהרר"ו או גרוע ביותר, שלא הגיעו בידם את כתבי מוהרר"ו המקוריים]

דוגמא: נעילת נעליים.

כותב מוהרר"ו בשם האר"י ז"ל בשער התפלה [דל"ח]:
 "ענין נעילת מנעליו. כבר ידעת המחלוקת שיש בסדר נעילתם ומה שתיקנו הפוסקים לצאת ידי מחלוקת הוא שילבש תחלה מנעל ימין ולא יקשרנו ואח"כ ילבש נעלו השמאלי ולא יקשרנו, ואח"כ יקשור של ימין ואח"כ יקשור של שמאל. ואם אין קשרים במנעלים ינעול תחלה של ימין ואח"כ של שמאל".
 עכ"ל.

וכך מעתיק בנו רבי שמואל ויטאל בשער הכוונות כתי"ו שלו.

אלא, שר"י צמח בספרו 'עולת תמיד' מגיה שיש לנעול ימין תחילה, וקשירת שמאל תחילה [וכדברי הטור והשו"ע]. היפך דברי מוהרר"ו ובנו רבי שמואל. בעקבות דברי ר"י צמח, כל דפוסי שער הכוונות יגרסו כמותו, נגד נוסח המקורי בשער התפלה ובשער הכוונות כתי"ק לרבי שמואל.

ואלו [חלק] מדפוסי 'שער הכוונות' המסכימים לר"י צמח ואינם רושמים דברי האר"י ז"ל המקוריים:

- שער הכוונות סדרת כתבי רבינו האר"י ז"ל (תשכ"א) ירושלים עם פירוש יפה שעה
- שעה"כ עם הוספות מעלות הסולם [ח"א הוא שער השישי]

להקים שכנתא מעפרא

- שעה"כ הכולל ב' ספרים, צדק שלום ויפה שעה [הוצאת מדרש ששון תשע"ה]
- שעה"כ דפוס ירושלים תרס"ב [הרב הלפריין] מוסאיוז
- שעה"כ ח"א – דברי חיים דוב [דפוס תלפיות תשס"ו]
- שעה"כ עם הגהות השד"ה והרב שב"ח [ישיבת החיים ירושלים וכולל עמרת מרדכי]
- שעה"כ ימות החול – מהדורא חדשה שפתי דעה [מכון דעה להסכיל ירושלים תשע"ו]
- שעה"כ הגהות רבי מאיר פאפיראש, הרש"ש, הרב אביגודר עזריאל, החסיד חו"ח, והחסיד דב"ש [ירושלים תרל"ג] עם הגהות ר"י פתייה [קודם שחיבר 'מנחת יהודה']
- שעה"כ [דוד שריר, משה בן אברהם קשטרו] שאלוניקי תר"ב
- ספר שמן ששון ח"ג פתח עניים [מדרש ששון תשע"ב] והרשימה עוד ארוכה, ועוד, לא בדקנו את העתקות כתבי יד.

אולם, רוב דפוסי פרי עין חיים (פע"ח), גורסים כנוסח 'שער התפלה', ולכן צודקים:

- דפוס קארעץ [תקמ"ב] דפוס ראשון
- דובראוונא [תקנ"ח]
- קארעץ [תקע"א]
- כהרובשוב [תקס"ט]
- לבוב [תר"ך]
- ירושלים [תשמ"ח]

בפע"ח, הוסיפו הגהת רבי נתן שפירא [מירושלים] וכותב שם, כי נוסח הפע"ח (הנכון והאמיתי, כאן, כשער התפלה למוהרח"ו ושער הכוונות כת"י לרבי שמואל) הוא טעות ספר, ויש לגרום כנוסח הטור והשו"ע. וכמו שמופיע בספרו 'מאורות נתן' [עם הגהות הרמ"ז שמיישב נוסח שער הכוונות ושער התפלה הנכון].

להקים שכונת מעפרא

בפע"ח, כתי"ק ה'לשם שבן: מחק את נוסח פע"ח כדי להעמיד נוסח שער הכוונות המוטעה.

שער הכוונות לרבי יוסף אדרעי סופר הרש"ש, גורס כשער התפלה ושער הכוונות כתי"י רבי שמואל ויטמאל. גם שער הכוונות עם הגהות מכת"י הרש"ש.

פצת מנהגים ע"פ הסוד

ספר שלמי ציבור קבע כלל ע"פ אותו ספר, כי מנהגים ע"פ הסוד שמורים דווקא לימצניעין. מאידך, ספר שלמי ציבור/שלמי חגיגה נופצו לרוב רבני קהילות, בנוסף לכל המחזורים וסידורים, לרוב, מאזמיר, קושטא וליורנו. ובכל זאת, לא נמנו אילו מנהגי קבלה לעם, ואחרים לימצניעין. העיקר היה לשסע דעת הלומדים ולשבש את תורת האר"י ז"ל. כידוע היום [אך לא ברשמיז], מאיזה פלג הזדהו רבי יעקב אלגאזי וחבריו. אותו רבי יעקב בעל ספרי הלכה ומחבר 'שלמי ציבור ושלמי חגיגה, אותו רבי יעקב אלגאזי שנמנה, לאות כבוד מחמת גילו המתקדם, לראש ישיבת המקובלים בית אל בירושלים. עולה שאלה: האם מינו כל רבני וחכמי ירושלים הקשישים בישיבת בית אל או דווקא רבי יעקב אלגאזי?

פחות ידוע הוא כי לא סתם נמנה רבי יעקב אלגאזי בראשות ישיבת בית אל, אלא שכן תיקן להם תקנות וסדרים. עיין אות כ"ז להלן. ואכמ"ל. גם ספרי הלכה כבאר היטב ומגן אברהם לא חדלו מלהביא מנהגי האר"י ז"ל, בנוסף לכל הפוסקים הספרדים האחרונים, ובפרט החיד"א דרך ספרי הלכה שלו. התפרצות מנהגי קבלה, הואצה ע"י הסידורים והמחזורים, ביניהם, סידור ליורנו הראשון הקובע את מנהגי הסוד כמנהגי העם, הוא סידור תפילת ישראל לרבי חיים יוסף דוד אזולאי [הוא החיד"א] עם הגהותיו, והוא אבי אבות סידור 'תפילת החודש'.

אמנם, כבר מיד אחרי הסתלקות האר"י ז"ל [שנה אחר מכן של"ד] נדפס כבר הספר יפה נוף לרבי יהודה זראקו [וניציה שנת של"ה 1575 למני, ג' שנים אחרי הסתלקות האר"י ז"ל] המובא סדר פיוטי האר"י ז"ל השגוי.

גם בוניציה, 'תיקון שבת' הראשון [עוד לפני 'תיקון שבת מלכתא' המפורסם בפראג בשנת ---] מביא סדר סעודות שבת ע"פ האר"י ז"ל. ולכן, עותקי כתבי האר"י ז"ל, לרוב שגויים עד מאוד, בתוספת פירוש מעתיקים [לפעמים עלומי שם] הטעו הרבה פוסקים ומקובלים. ולא ניכנס לסוגיית השבתאות, אחרי שקונטרסים [סדרי תפילות, כוונות וייחודים] הובאו בקהילות רחוקות, בפולין באיטליה ובצפון אפריקה, בעיקר ע"י שדר"ם מירושלים, והגיעו לידי מקובלים, שקיבלו אותם והזרימו את הסם לבני הקהילות. גם קצת קשה היה להסתיר את תוכן אותם קונטרסים שבתאיים, שהיו עוסקים בגלוי בייחודים וגמטריאות בשם אותו 'זה' של איזמיר ואחר' מעיר עזה.

כל המזימה נהיתה רשמית, בהדפסת ספר עילום שם בשם חמ"י, שקיבל, ערך והדפיס, לא פחות מרבי יעקב אלגאזי עצמו. ולא נאריך בנושא מכמה סיבות...

8 תיקוני האר"י ז"ל לתפילה כמובא בדרוש נוסח התפלה

(שער התפלה למוהר"ו דק"ף – דקפ"ה)

למען לבאר סופית סוגייה זאת, יש להבין ה' דברים:

א. תיקוני התפילה שהאר"י ז"ל מסר למוהר"ו, שווים לכל קהילה ולכל נפש, ספרדים ואשכנזים.

ב. רצון האר"י ז"ל הוא שכל אחד ישמור בהדיקות, במנהגי נוסח אבותיו, בלי לשנות נימה, מלבד אותם תיקוני התפילה.

ולכן ראוי כל א' וא' להחזיק במנהג סדר תפלתו כמנהג אבותיו לפי שאין אתנו יודע מי הוא מושבט זה ומי הוא מושבט זה. (...) וכיון שאבותינו החזיקו במנהג ההוא אולי הוא מן השבט ההוא הראוי לו אותו המנהג ועתה בא לבטלו ואין תפלתו עולה למעלה אם לא בדרך הסדר ההוא.

ג. רוב הדברים שנאמרו על נוסח האר"י ז"ל (כולל סידורי הסידות) אינם אלא שגוים, ויש לתקן לפי האר"י ז"ל כמובא בשער התפלה כתי"ק למוהר"ו, גם לחסידים (וכי, אין דיבור מפורש מהבעש"ט זיע"א שהתנגד לזה, ואין להמציא בשמו ז"ל).

ד. האר"י ז"ל דחה פיוטים שלא נתחברו ע"פ חכמת האמת, לא במובן חכמת הנסתר והקבלה, אלא במתכון חז"ל שע"י נתקנה סדר התפילה ברוח הקודש, כמובא בתלמוד. ולכן, האר"י ז"ל התנגד נחרצות בפיוטים שאינם מיוסדים על רדני פז, פירוש, שמיוסדים על חכמת שכל האנושי, ולא ע"פ מסורת חז"ל והשראת רוח הקודש.

ה. יש להבחין בין מנהגי מוהר"ו לבין מנהגי האר"י ז"ל. באופן כי מה שנהג מוהר"ו ז"ל בדמשק להתפלל (לפעמים וכעדות בנו רבי שמואל) בקהל לפי הסדר שלהם וגם פיוטיהם, שהאר"י ז"ל לא היה חפץ בהם, על מנת למנוע מחלוקות ולא תתגודדו, אינו מורה את דעת האר"י ז"ל, אלא בחירת מוהר"ו בלבד.

כללי השו"ע והב"י מתוך הקדמות מרן ז"ל

א. הקדמת מרן השו"ע

אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו ומשירי אהודנו:

במה אקדם ה' אכף לאלקי מרום, אשר ממעון קדשו מן השמים הופיע ברוב רחמיו וחסדיו, והשפיע מטובו על שפל אנשים כמוני, לחבר ספר הנותן אמרי שפר, החיבור הגדול שחברתי על הארבעה טורים, אשר קראתיו בית יוסף, אשר כללתי בו כל הדינים הנמצאים בכל הפוסקים, חדשים גם ישנים, עם מקומות מושבותם בחצריהם ובטירותם, בתלמוד בבלי ובתלמוד ירושלמי ובתוספתא, בספרא ובסיפרי, במכילתא ודברי המפרשים והפוסקים ובעלי התשובות, חדשים גם ישנים. ונתבאר שם כל דין ודין באר היטב, דבר דבור על אופניו, וארמון על משפטו ישב, תלוי עליו כל שלטי הגיבורים, אנשי השם אשר מעולם.

ראיתי אני בלבי, כי טוב ללקוט שושני ספירי אמריו בדרך קצרה ולשון צח וכולל, יפה ונעים, למען תהיה תורת ה' תמימה שגורה בפי כל איש ישראל. כי כאשר ישאלו לתלמיד חכם דבר הלכה, לא יגמגם בה, אלא יאמר לחכמה אחותי את, כשם שברור לו שאחותו אסורה לו כך יהיה ברור לו כל דין שישאל עליו הלכה למעשה, בהיותו שגור בפיו ספר זה הבנוי לתלפיות, תל שהכל פונים בו, לחלקו לחלקים שלושים, ללמוד בו בכל יום חלק, ונמצא שבכל חודש הוא חוזר תלמודו, ויאמר עליו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו:

זאת ועוד, התלמידים הקטנים יהגו תמיד וישננו לשונו על פה, ותהיה גירסא דינקותא מסודרת בפייהם מקטנותם הלכה למעשה, וגם כי יזקינו לא יסורו ממנה. והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע, בהניח להם מעצבם ומיגיע כפם, ישעשעו נפשם בהגותם בספר זה, אשר כלו מחמדים, הלכה פסוקה, באין אומר ואין דברים.

וקראתי שם ספר זה שלחן ערוך, כי בו ימצא ההוגה כל מינין, מטעמים ערוכים בכל ושמורים, סדורים וברורים. ומובטח אני

בחסד עליון, כי על ידי ספר זה תמלא הארץ דעה את ה' הקטנים עם הגדולים, תלמיד עם מבין, חכם חרשים ונבון לחש. ובכן אפרוש כפי אל ה', יעזרני על דבר כבוד שמו, להיות ממצדיקי הרבים, ויזכני החל וגמור להיות מסודר בהלכותו, מתוקן ומקובל וטוב ויפה. והנני מתחיל לעשות כאשר יעדתי וה' יהיה בעזרי:

ב. הקדמת מרן הבית יוסף

זה לשון מרן הב"י בהקדמתו: "והסכמתי לכתוב דבריהם בשם (של התלמוד, הפוסקים והזוהר). ובמקום שנראה לי לחלוק עליהם, אכתוב מה שקשה לי על דבריהם, ואכתוב דעתי, והמעייין יבחר הטוב בעיניו." עכ"ל

ג. כללי השו"ע והקדמת מרן

1. יש לברר אם כללי השו"ע הם נכונים. הרי, מרן הב"י קובע את שורות לימוד ההלכה בספרו הבית יוסף, גם לא מסר לתלמידיו מפתחות מסויימים להבין את ספרו באופן אחד או אחר. רק הקדמתו מאירה לנו שכל אחד יבחר הטוב לעצמו, ולאן דווקא את דעתו.
2. מכיוון שספרו 'השלחן ערוך' הוא קיצור הב"י, כדברי מרן עצמו ז"ל בהקדמת השולחן ערוך, הרי שלא שינה דעתו באופן לימוד ספרו המקוצר. יש ויש, הרי כל אחד בוחר מה טוב בעיניו.
3. הקדמת השו"ע נעלמה במשך 400 שנה, ועד היום, היא מטובעת בין ה40/80 דפים הכוללים השתלשלות השו"ע ונושא כליו. לפחות בזמננו, היינו מצפים שמהדרי ומדפיסי השו"ע, יתקנו את העוול שנעשה למרן, ולהחזיר את עטרתו (זאת, האמיתית) ליושנה, ולקבוע את הקדמתו הקצרה והקולטת בראש ספרו. וה' יכפר על טמטום הדור הזה, שאף שיש להם את כל הכלים, כתר תורה אין להם.

4. המצאת כללי השו"ע מקורה באחרונים, ואף שבעל המפה גם כן הביא כמה מזה, מ"מ כללים אלו נשארים קיימים אך ורק מכח הסברה. אמנם, מחילה מכבודם ומכבוד תורתם, לא כן נמסרה התורה אלא ע"י הקבלה מחכם לחכם, מדור דור, ככללי השנה או התלמוד ובעניינינו, כללי הפסיקה קיימים אבל לא כללי השו"ע. וראה כל הפוסקים שרצו לקבוע כללים [אליה רבא, כנסת הגדולה, יד מלאכי ועוד] תמיד היססו בדבריהם ורק מכח סברתם נקבעו כללים אלו.

5. בענין מרא דאתרא, גם הרמב"ם וגם הרדב"ז נקבעו מרא דאתרא בגלילות ארץ ישראל ואגפיה. אמנם, בענין מרן השו"ע ז"ל, יש לדעת כי מאה שנה אחרי הסתלקותו, עדיין בני עירו [צפת] לא קיבלו עליהם הוראותיו, והחזיקו במנהגיהם הקודמים [ארץ חיים כלל י"ט].

6. רצון מרן עצמו לא היה ששולחנו הטהור תהווה מחלוקות ועיונים, כי הרי, לפחות לגבי חלק ראשון שהוא אורח חיים, רצונו של מרן היה כי אף תינוקות של בית רבן ידעו את אותו, שיהיה שגור בפיהם. גם לבעלי בתים. ואיך תינוקות של בית רבן ובעלי בתים יבוררו את ההלכה, ועוד ע"פ כללים מסויימים? כל אחד נהיה פוסק הלכה או ת"ח? אלא ודאי כי צורת כתיבת השולחן ערוך הוא כפשוטו, הלכה למעשה, וכל הדעות השונות הם לבחירת האדם, ולא סתם דיון דעות הלכתיות שונות מסובכות, שרק בני עליה יכולים לפענח. והם הם דברי מרן השו"ע עצמו. וזאת הסיבה שנעלמה הקדמתו לספרו במאות השנים, כי האמת, הקדמה זאת מפריעה מאוד לעולם שכולו סברות ופלפולים. וכמו שלא קיבלו באמת [אלא בתנאים מסויימים ובהכוונה מזוממת] את מרן השו"ע, כך לא קיבלו את האר"י ז"ל. ולא לחינם ששניהם התגלו באותו עיר ובאותה תקופה.